

LJUBLJANA, dne 15. decembra 1908.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXIX.

Štev. 12.

VSEBINA:

1. Osvrt na članak: Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja	353
2. Avguštin Požegar: Telesni siločut in njegova higijena	360
3. Janko Polák: O poglavju, posvečenemu ponavljanju	367
4. Miro Šijanec: Tolstoj	369
5. Razgled: Listek 379 — Pedagoški paberki 380 — Kronika	383

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Antón Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

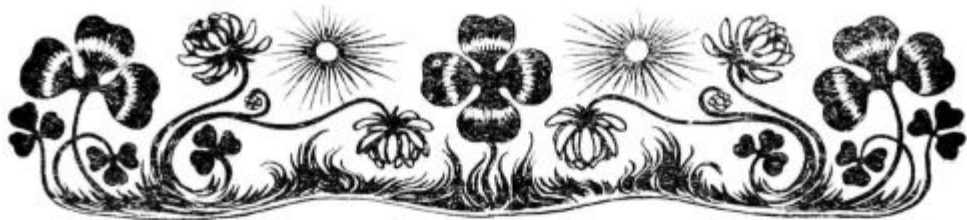
Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Osvrt na članak: Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja.

Od osebne prijatelja slovenskega učiteljstva in prijatelja našega lista iz Hrvatske smo prejeli tele vrste:

U 10. broju „Popotnika“ od ove godine priopćio je D. P. članak o „Hrvatskom društvu za unapredjenje uzgoja“, koji se vrlo nepovoljno dojmio velikoga dijela hrvatskoga učiteljstva, jer se u tom članku prilike, koje u pogledu pedagoškom postoje u našoj domovini, prikazuju sasvim pristrano i krivo.

Nije mi ni iz daleka na umu, da radi toga pokrivim samoga pisca članka, vrijednoga prijatelja D. P-a. I do njega je doprla vašarska reklama, koju su digli osnivači rečenoga društva, da preporuče „svoj moderni p dagoški pokret“, a još više sami sebe.

Radi toga dao se D. P. na put, da vidi „nove apostole“ i „nove ideale“. Ali na žalost nije pri tom postupao onako, kako se traži od objektivna istraživačca stvari. Umjesto da je bez ikakvih predrasuda došao u našu domovinu, i da je ovdje sam promatrao sve prilike, s kojima je želio, da upozna sebe i svoje zemljake, on se dao zavesti, te se posve predao u ruke čičeronu, koji je poput ciganina hvalio „svoga konja čoravoga“, a sve drugo ili grdio ili pomnjivo sakrивao. Samo tako moglo se dogoditi, da je D. P. od pedagoških institucija u našoj domovini našao jedino „Društvo za unapredjenje uzgoja“, za koje i najinteligentniji Hrvati jedva znadu, a nije našao onih odličnih naših pedagoških društava, koja su velike uspjehe postigla i lijep glas stekla u domovini i narodu. Držimo, da je suviše i spominjati ta društva, jer ih i slovensko učiteljstvo dobro pozna, a jamačno i cijeni.

U „društvu za unapredjenje uzgoja“ vidi D. P. „pedagošku zanimivost“; jer „kdo bi se upal reći, da ideali niso zanimivosti“, a „izboljšati, popolniti vzgojo v masi naroda, to je vsekako ideal“. Dopuštam, da je takva ideja kao što je spominje D. P. zadržana u programu rečenoga društva ali ta ideja nema nikakve životne snage, te se ne može da pretvori u ideal, jer je pusti

plašt, kojim „mož, ki je duša vsega modernega pedagoškega pokreta na Hrvatskem“, nastoji prikriti svoje pakosne namjere. To svjedoči sam postanak društva, koje je osnovano tri mjeseca iza opće skupštine hrvatskoga učiteljstva, u kojoj je više stotina učitelja i učiteljica jednodušno proglasilo onoga muža, koga D. P. zove dušom modernega pedagoškega pokreta crnom pticom kukavicom radi kleveta, što ih je podigao bio protiv najzaslužnijih članova hrvatskoga učiteljstva. „Društvo za unapredjenje uzgoja, ili kako se vpočetku zvalo „društvo za popularizaciju uzgoja“, nije dakle drugo, nego prkos društvo, u kom je „crna ptica kukavica“ mislila naći zaklona i potpore u borbi svojoj protiv onih, na koje je naperena zavist i zloba njezina. Nesrećna čud nije tomu čovjeku dopuštala, da gleda miran i uspješan rad svojih drugova, pa stoga je tražio prilike i načina, da taj rad sprečava i radnike napada. On upravo uživa u tom, da prema riječima D. P-a bude poput „ščuka prav neprijaten sosed krapom“ i drugim korisnim ribama. Ako ga takav posao veseli, mi mu na tom nimalo ne zavidimo, ali držimo, da on nema ni od koga pravo zahtijevati, da ga u tom potpomaže, niti se smije tužiti, „ako velik del hrvatskih pedagogov ignoruje društvo“, kojemu je izvor pusta mržnja.

Samo da se društvo dadne *raison d'être*, valjalo je urbi et orbi vikom i svirkom proglasiti, da su se javili „novi apostoli“ s „novim idealima“. Sve ono, što je hrvatsko učiteljstvo dosad učinilo na pedagoškome polju, bezobzirno se napadalo i ponizivalo, a tobožnji „novi ideali“ uzvisivali su se i kovali u zvijezde. Tako ne rade zastupnici čistih ideja, koji su sigurni, da je ono, što oni zastupaju istinito i sveto, pa da mora prije ili poslije pobijediti. „Propheten sind nie mit Trompetengeschmetter und Tamtamegeul und von Gott selber signiertem Patent aufgetreten“, veli pravo jedan od zagovornika naprednoga smjera u pedagogiji. (Tränckner u „Pädag. Blätter für Lehrerbildung“.)

Četiri su ideje, koje prema članku D. P-a. zastupa „Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja“, i to: 1. Za dobro naj bo vneto srce, pot k dobremu pa odpira lepota.“ 2. „Ves narod naj se vzgaja potom lepote, ker lepota vpliva tudi na moralnost.“ 3. „Šola mora razkleniti svoje zidove; pripuščati mora javno kontrolo.“ 4. „Ne samo duh, tudi telo se mora vzgajati.“

Nijedna od navedenih ideja nije nova, i tko pozna hrvatsku pedagošku književnost, priznat će doista, da ih je hrvatsko učiteljstvo u bitnosti vazda zastupalo i prema prilikama izvodilo. Neosnovan je dakle prigovor, da „velik del hrvatskih pedagogov neće nič vedeti za te ideale — da ironizuje idealizam.“ O ironiziranju idealizma „društva za unapredjivanje uzgoja“ ne može biti ni govora, kad je taj „idealizem“ sam po sebi pusta ironija. Protiv samih ideja nije nitko ustao, nego samo protiv toga, što su „novi apostoli“ neke od tih ideja krivo tumačili i izvodili, i što su ih s velikom pretenzijom proglašivali novima.

Sam D. P. priznaje, da navedene ideje nijesu nove, ali drži, da su „pozabljene, po brutalni nemški pedagogiki pogažene“. Glavni je tomu krivac Herbart kao zastupnik „intelektualističnosti današnje škole in vzgoje“. I zato su „novi apostoli“ počeli klicati: „Proč od Herbarta“, te su prema Preradovićevu sonetu: „Pamet i srce“, u kom srce pameti veli: „Iz mog žara ti si svijetlo Božje“ našli „svoje nove ideale“, koji su obilježeni riječima: „Čuvstvo vzgajati, pridružiti plemenitemu in jakemu čuvstvovanju inteligenco in čvrsto voljo.“

Prije svega valja istaći, da je misao Preradovićeve, istaknuta u navedenom sonetu nepotpuno i krivo prikazana, i to ili s nerazumijevanja, ili s proračunanom namjerom. Da se citirala cijela posljednja kitica navedenoga soneta, onda bi se vidjelo, da Preradović prednost daje pameti ili razumu, pa da hoće, neka razum vodi čovjeka, a srce da mu daje samo vatre ili žara, da izvede ono, što razum pronadje za dobro. U toj kitici veli naime srce razumu: „Tvoju visost Bog ti blagoslovi, al' ne diraj u pravo ničije, iz mog žara ti si svijetlo Božje.“ Valja vodje na um uzeti i misao, koju je Preradović istakao u drugoj pjesmi, gdje veli: „Ljudskom srcu uvijek nešto treba, zadovoljno nikad nije.“ I kad to znamo, onda zaista ne ćemo ni pomisliti, da bi Preradović tako nestalnoj snazi duševnoga života, kao što je srce, htio povjeriti vodstvo, ili da bi poglavito na razvitku te snage želio osnovati uzgoj čovjeka. Preradovićev uzgojni nazor može se ukratko označiti ovako: Valja nastojati, da ono dobro, što ga je spoznao um, srce zavoli sa svom snagom ili žarom svojim, onda će doista i volja pregnuti, da misao ili spoznaju uma provede u čin.

Taj se Preradovićev nazor potpuno slaže s mišljenjem najnaprednijih pedagoga, pa i sa stajalištem, što ga u tome pitanju zauzima Herbart, koji takodjer uči, da spoznaja uma može u volju prijeći samo preko srca, naime tim, da se za ono, što se spoznalo, razvije živ i neposredan interes.

Kao psihologa valja Herbarta uvrstiti među intelektualiste, jer uči, da su spoznaje prvotni čini duše, i da se bez njih čuvstva ni težnje ne mogu pomisliti. Protiv toga su ustali noviji neki psiholozi, pa jedni (voluntariste) tvrde, da je volja temelj svim duševnim radnjama, a drugi dokazuju, da su čuvstva izvor svim pojavama duše. Za to su slučajno doznali neki naši ljudi, pa kako su površni u svom sudjenju, proglasili su Herbarta i zastupnikom intelektualizma u pedagogiji ili u uzgoju. Da su makar i zavirili u pedagoška djela Herbartova, uvjerali bi se o protivnom. Po njegovu mišljenju treba težište uzgoja tražiti u volji, a ne u umu. Razvitak uma samo je sredstvo, a razvitak volje, koja se očituje čudorednim značajem ili krepošću, svrha je uzgoja. To je on jasno izrekao ovim riječima: „Tugend ist der Name für das Ganze des pädagogischen Zwecks.“ (Umriß pädagogischer Vorlesungen, I. Kap. § 8.)

„Novi apostoli“ htjeli bi kao nešto nova i specijalno svoga proglasiti ideju, po kojoj dobrota ima istu podlagu s ljepotom. Ali i Herbart je učio, da ljepota i dobrota imaju isti osnov, naime harmoniju, samo on ta dva pojma nije identificirao, nego ih je dovodio u takav odnos, prema komu je pojam dobrote uži, a pojam ljepote širi, te je tako sve, što je dobro ili etično, ujedno i lijepo ili estetično; ali nasuprot sve, što je lijepo, nije uvijek i dobro. Čini se, da „novi apostoli“ to dobro ne razlikuju, ili ako razlikuju, onda bi trebalo, da su točnije odredili svoje zasade: „Ljepota razvija svet“, nadalje: „S spoštovanjem lepote dvigne se morala“, i napokon svoj pedagoški zahtjev: „Ves narod naj se vzgaja potom lepote.“

Da Herbart nije zagovarao pusti intelektualizam u školi vidi se iz toga, što je zahtijevao, da se obukom uzgojnom razvija uz empirijski i spekulativni, takodjer i estetičko-etički, pa simpatijski, socijalni i religijski interes. Što po Herbartu znači interes, i od koje je znamenitosti po razvitak duševnoga života, naročito volje, to ne treba tek da tumačim. Jamačno znadu to i „novi apostoli“; ali se bojim, da nijesu nigda ni vidjeli, a kamoli čitali Herbartov spis: „Über die ästhetische Darstellung der Welt als das Hauptgeschäft der Erziehung.“ U tom spisu veli Herbart: „Eine solche (ästhetische) Darstellung der Welt — der ganzen bekannten Welt, und aller bekannten Zeiten, um nötigenfalls die üblen Eindrücke einer ungünstigen Umgebung auszulöschen, — diese möchte wohl mit Recht das Hauptgeschäft der Erziehung heißen.“ — Die natürliche Verspätung des ästhetischen Urteils ist der allgemeinste Grund der sittlichen Rohheit.“ — Što pod estetičkim prikazivanjem svijeta valja razumijevati, to je Herbart u istom spisu odredio ovako: „Es wird gefordert viele und frühe Lektüre klassischer und gewählter Dichter wie auch Vorübung der Sinne zum Auffassen der Kunstwerke aller Art.“

I glavni zastupnik Herbartove pedagogije dr. Ziller piše u svom djelu „Grundlegung zur Lehre vom erziehenden Unterricht“ još prije kojih 50 godina o toj stvari ovako: „Damit Spiele und unterhaltende Beschäftigungen besser verwertet werden können, müssen für sie regelmäßige Stunden angesetzt werden, die in den Gesamtorganismus der Schule hineingehören. Es muß wenigstens ein Teil des Turnunterrichtes dafür verwendet werden. Es müssen musikalische, theatralische Aufführungen stattfinden nach dem Vorgange des Mittelalters und der Reformationszeit. Für die letzteren können schon Fabeln und Märchen den Stoff liefern. Die Volksfeste, die nationalen Erinnerungstage sind nach dem Beispiele der Griechen hereinzuziehen. Der Fortschritt des Kulturlebens, den die Jugend durch Erzählungen, Lektüre und Geschichte kennen lernt, ist in großen Zügen durch nachahmende Darstellungen vorzuführen. Damit endlich die Lehrerpersönlichkeit sicherer wirken könne, muß überhaupt ein reiches Schulleben in der Mitte des so erweiterten Schulkreises und auf Reisen der Lehrer mit ihren Schülern sich entfalten.“

Kad ovo pročitaju i promozgaju „novi apostoli“, onda neka kažu, koliko je nov njihov zahtjev, da se u uzgoju njeguje ljepota, i u čem se njihov program razlikuje od onoga, što je preporučivao već Herbartovac Ziller. Možda samo u kojoj apsurdnosti ili eksentričnosti?!

Čemu onda nerazložna i bijesna vika: „Proč od Herbarta!“ Razlog toj vici nije jedino u neznanju, nego i u zlobi ili mržnji na one, koji su hrvatsko učiteljstvo upoznali s načelima Herbartovim. Te ljude treba pred svijetom poniziti i pred učiteljstvom omraziti, pa kad se ne može drukčije, neka pomogne makar i vika na Herbarta i njegovu pedagogiju.

Kao glavnu svoju zaslugu spominju „novi apostoli“ propagiranje modernoga risanja u školi. Ali ni u tom, im ne pripada prednost, jer je „Napredak“ još g. 1897., dakle mnogo prije, nego je „Društvo za unapredjenje uzgoja“ osnovano, i negoli je itko o toj stvari u Hrvatskoj počeo pisati, domo članak: „O crtanju s gledišta psihološkoga“ od američkoga pedagoga prof. M. V. O'shea, koji je jedan od prvih pokretača modernoga risanja. Ako se gdje god riječ podigla protiv rada „novih apostola“ v tom smjeru, nije se to učinilo radi same ideje, nego radi pretjerivanja i izopačivanja ideje, pa radi pretenzija, s kojima se nastojalo proturati ono, što u stvari valja i što ne valja. Pretenzija i megalomanstvo „novih apostola“ vidi se već i po tom, što se hvastaju, da je izložba, što su je priredili g. 1905. bila povodom, „da su se svi hrvatski umetnici izrazili za moderno risanje v ljudski šoli“. Žalosni bi to bili umetnici, kojima bi tek onakva izložba morala otvoriti oči, i kojima bi u tom pogledu istom „novi apostoli“ morali davati pouku.

Isto je takova neosnovana tvrdnja, da je rečena izložba ponukala vladu, da uvedemo moderno risanje u škole. „Novi apostoli“ znadu dobro, kako je došlo do toga, da je u škole uvedeno navedeno risanje, pa da oni, na koje oni viču, imaju za to više zasluga, negoli oni sami.

Najsmješnije je u cijeloj stvari, što „novi apostoli“ hoće da sebi pri-svoje nekakav originalitet, i što nastoje dokazati, da su otkrili nekakve „ideale pozabljene, po brutalni nemški pedagogiki pogažene“, pa da rade za narodno pedagogiko, neodvisno od tujstva. A sve čim se ponose uzeli su od Nijemaca.

Isto ime svomu društvu pozajmili su iz Hamburga, gdje postoji „Gesellschaft zur Förderung der Erziehung durch Kunst“. Isto tako dali su i ime svojoj izložbi po njemačkom: „die Kunst im Leben des Kindes“. Premda je ideja sama potekla iz Amerike, „novi apostoli“ su je importirali iz Hamburga, dakle iz Njemačke. Bez Nijemaca nijesu oni mogli prirediti ni same izložbe; jer su „moderne risbe“, a pogotovo „risarska dela, risarski objekti, kamnotiski, novine kakor „Kind und Kunst“, risarske potrebšćine itd.“ došle ravno iz Njemačke. Glazbeno-deklamatorna zabava i predstava u kazalištu, što je „Društvo za unapredjenje uzgoja“ priredilo, bilo je

karaktera hrvatskoga samo toliko, koliko su se izvodili proizvodi hrvatskih umjetnika. Čisto narodnim proizvodima nije bilo ni traga, a ipak su oni bliži dječjoj duši od umjetnih. — Uopće su se izvodile stvari, koje djeca ne mogu da pojme. Spominjemo samo predigru iz „Porina“ od Lisinskoga. Ni Preradovićeva „Putnika“ nijesu shvaćala djeca, a to se vidjelo po tom, što su deklamaciju prvoga hrvatskoga umjetnika Fijana pratila s apatičnosti sve, dok nije počeo imitirati govor bake, pri čem su djeca prasnula u grohotan smijeh. Tim se ideja, koja bi svakomu morala da bude sveta, profanirala, a uspjeh je bio uopće promašen.

Ali „mož, ki je duša vsega modernega pedagoškega pokreta na Hrvatskem“, htio bi, da se učini mučenikom ideje, za pripovijeda koješta. Koncert (glazbeno-deklamatornu zabavu) g. 1904. htjela je nekakva duša sprečiti, te ga je „mesno načelništvo“ prepovedalo, vlada pa ga je dovolila“. Poslije predstave pak u kazalištu g. 1905. došao je rečeni „mož v disciplinarno preiskavo in je dobil ukor“. Ali taj „mož“ ne će da kaže pravu istinu, nego laže, da se učini ljepšim, a druge da osumnjiči. „Mesno načelništvo“ zato je uskratilo dopuštenje za koncert, što je mislilo, da bez vladine odredbe nije ovlašteno na to, da izda svojim školama nalog za obligatoran polazak koncerta, i to u vrijeme određeno za šolsku obuku. Ukori pa nije isti „mož“ dobio radi toga, što se brinuo za to, da se priredi kazališna predstava za djecu, nego zbog toga, što je uskratilo poslušnost svojoj oblasti, i što je počinio nepristojan čin prema kolegi svom, ravnajućemu učitelju.

O ferijalnoj koloniji, što ju je „Društvo za unapredjenje uzgoja“ zasnovalo g. 1905. nije vrijedno govoriti, premda sud o njoj ne bi bio najpovoljniji, kad bi se podvrgla objektivnoj kritici. Čudno je ipak to, što su „stariši“ potpisali poseban reverz, s katerim so se odrekli popolnoma svoji oblasti za ono dobo, ko bude otrok v koloniji“.

Nije li to v protivnosti sa zahtjevom napredne pedagogije, po kojem treba, da su roditelji u neprekidnom kontaktu s uzgajateljima svoje djece, kao i sa samom idejom društva, po kojoj „šola mora raskleniti svoje zidove, pripuščati javno kontrolo“?!

U svom članku prikazao je D. P. „Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja“ u ružičastom svijetlu, jer su mu predložili krivu bilancu. Prava bilanca toga društva iskazuje moralni deficit. Ako se D. P. želi o tom uvjeriti, neka zatraži, da mu društvo javi, koliko ima članova, koji su uplatili određeni prinos, nadalje koliko je od onih „profesora srednjih škola i vseučilišta, školskih nadzornika, liječnika, trgovaca, tipografa, kapelnika“ itd., koji su pomagali pri osnivanju društva, još i danas u društvu, zatim zašto je druga glavna skupština nakon osnutka društva g. 1904., održavana tek na koncu lipnja g. 1908., i zašto na njoj nije bilo ni predsjednika, ni potpredsjednika, nego ju je morao otvoriti jedan od članova odbora, napokon zašto se nijesu

nastavile glazbeno-deklamatorne zabave, kazališne predstave, šerijalne kolonije itd. Ne treba krivicu bacati na hrvatske prilike, s kojima D. P. veli, da su tužne, i da „srce svakoga plače, će pogleda čez Sotlo“, pa da „već v danih razmerah ni bilo moguće storiti“. Upravo u vrijeme, kad je rečeno „društvo započelo svoj rad, bile so u našoj domovini prilično povoljne prilike. Dopuštamo, da te prilike istomu društvu ipak nijesu prijale, jer je ono u cirkularu na učiteljstvo bacilo, ili kako bi D. P. rekao, „vrglo“ iskrinu, koja je zapalila i društvo narodu prikazala u vrlo ružnom svijetlu. U društvenom listu „Preporodu“ od konca travnja g. 1906. priopćen je taj cirkular. U njemu se uoči saborskih izbora učiteljstvu javlja, da narodna, t. j. mađžaronska stranka u jednom od izbornih kotora kandidira učitelja V. B. v sabor, pa se apelira na vse učiteljstvo, da svojim djelovanjem u cijeloj zemlji podupire svoga kandidata; drugim riječima zahtijeva se tu, neka učitelji u cijeloj zemlji glasuju za kandidate vladine. Razumijeva se, da se učiteljstvo nije odazvalo na taj poziv, rače ga je s indignacijom odbilo i samo učiteljstvo onoga kotara, u kom je V. B., član upravnoga odbora i sadašnji predsjednik „Hrvatskoga društva za unapredjenje uzgoja“ postavljen bio za kandidata. Tako je to društvo izgubilo svako povjerenje u narodu, te nije čudo, ako je postalo antipatično, kao što su antipatični i oni, koji su ga pokrenuli.

Ne znamo, čim je opsjenio D. P-a tajnik društva Vjekoslav Košćević, pa je ustvrdio, da je on „duša vsega modernega pedagoškoga pokreta v Hrvatskem?“ Doista je D. P. Košćevićev rad motrio samo iz daleka. Koji Košćevića pobliže poznadu, znadu, da je potpuni „ignorant in paedagogicis“. Nedavno mu se u jednom odličnijem hrvatskom listu dokazalo, da bi iz pedagogije pao na svakom učiteljskom izpitu; jer je u jednom svom članku pokazao, da ne zna ni najelementarnijih stvari, te zamjenjuje princip koncentracije obuke sa sustavom koncentrične ili cikličke rasporedbe učiva, i dosljedno tomu postavlja za uzor školskim knjigama katekizme, u kojima se počinje obuka s općim, dakle apstraktnim istinama vjere, i onda se tek prelazi k — posebnim ili konkretnim naukama. Ali to nijesu svi pedagoški nesmisli, što ih je izrekao Košćević. Ako D. P. želi, možemo mu poslužiti s čitavom čituljom. Pri koncu apelira D. P. na Slovence, da i oni osnuju „društvo za popularizaciju in razvoj narodne vzgoje“. Mi slovenskomu narodu želimo pri tom svaku sreću.

Dao Bog, da se takvo njihovo društvo stvori pod boljim auspicijama, nego što se stvorilo naše pa da mu se na čelo postave ljudi trijezni, obzirni i pravični.

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše Avguštin Požegar.

(Konec.)

Pomanjkanje primernih živil ter v zadostni meri je tedaj razvitku in ohranitvi telesa vedno škodljivo. To pa velja osobito pri mladem otroškem telesu. Otrok ne sme živeti le minimalno, ampak mora imeti vedno nekaj življenskih sil na razpolago. V to je otroku potrebno obilne hrane. A če v tem oziru opazujemo šolske otroke, vidimo, da jih gladuje mnogo. Pomisliti moramo, da je šolsko, duševno delo zelo naporno, ki povzroča močno rabo življenskih sil. In oslabiljene življenske sile je treba dopolnjevati s tečno hrano. To telesno potrebo napoveduje otrokom narava. Zato lahko vidimo, kako hlastno se lotijo otroci koščka kruha, kadar nastopi čas odmora. Letos prinašajo otroci večjidel le jabolka, da z njimi tolažijo vedno gladni želodec. Toda žal, da imajo jabolka, sploh sadje — le malo hranilno vrednost. Saj vemo, da redijo telo le beljakovina, tolšča, skrob in sladkor. Voda, ki je je v sadju največ, je sicer telesu tudi potrebna, a redilne snovi nima nobene. Razentega v sadju ni soli, ki je telesu neobhodno potrebna.

Na tem mestu ne bo odveč, ako podamo pregled nekaterih živil po hranilni vrednosti.

Ž i v i l o	Voda	Beljakovina	Tolšča	Skrob in sladkor
rodo meso	75 ⁰ o	18 ⁰ o	5 ⁹⁰ o	—
masno meso	44 ⁰ o	10 ⁰ o	45 ⁰ o	—
kuretina	77 ⁰ o	17 ⁰ o	1 ⁴⁰ o	—
karpovina	79 ⁸⁰ o	13 ⁶⁰ o	1 ¹⁰ o	—
krv	79 ³⁰ o	19 ⁴⁰ o	0 ²⁰ o	—
goveja jetra	56 ⁰ o	16 ³⁰ o	3 ²⁰ o	—
kravje mleko	87 ⁵⁰ o	3 ²⁰ o	4 ⁰ o	4 ⁸⁰ o
sir	35 ⁰ o	29 ⁰ o	3 ⁰⁰ o	1 ⁵⁰ o
jajca	72 ²⁰ o	14 ⁸⁰ o	12 ⁰ o	—
pšenična moka	14 ⁰ o	11 ⁵⁰ o	1 ⁵⁰ o	72 ⁵⁰ o
ržena moka	14 ⁰ o	11 ⁰ o	1 ⁹⁰ o	71 ⁰ o
ječmen	12 ⁵⁰ o	10 ⁰ o	2 ⁰ o	73 ⁰ o
oves	14 ⁰ o	14 ⁵⁰ o	6 ⁰ o	63 ⁴⁰ o
koruza	13 ⁵⁰ o	11 ⁰ o	7 ⁰ o	67 ⁶⁰ o
riž	13 ⁵⁰ o	7 ⁵⁰ o	0 ³⁰ o	78 ¹⁰ o
ajda	13 ⁰ o	9 ⁰ o	1 ⁵⁰ o	76 ⁵⁰ o
proso	14 ⁰ o	14 ⁰ o	3 ⁰ o	66 ⁰ o
grah	14 ⁰ o	23 ⁰ o	2 ⁰ o	52 ⁰ o
zrel fižol	14 ⁰ o	25 ⁰ o	1 ⁵⁰ o	46 ⁰ o
zelen fižol	91 ⁰ o	2 ⁰ o	0 ²⁰ o	6 ⁰ o
kapus (zelje)	92 ⁵⁰ o	1 ²⁰ o	0 ³⁰ o	4 ³⁰ o
salata	91 ⁰ o	2 ⁰ o	0 ³⁰ o	6 ⁰ o
korun	75 ⁰ o	1 ⁷⁰ o	0 ³⁰ o	21 ⁰ o
koren	86 ⁰ o	1 ¹⁰ o	0 ²⁰ o	9 ⁶⁰ o
jabolko	84 ⁰ o	0 ³⁰ o	—	14 ⁹⁰ o
hruška	80 ⁰ o	0 ³⁰ o	—	19 ²⁰ o
češplja	81 ⁰ o	0 ⁸⁰ o	—	17 ⁶⁰ o

Iz teh podatkov vidimo, da imajo živalska živila, sadje in zelenjava mnogo več vode, kakor žita in sočivje. Iz tega dejstva pa tudi vemo, da imajo žita in sočivje povprek večjo hranilno vrednost kakor razne vrste mesa. Ako pogledamo snovi, ki so v sadju in zelenjavi, lahko umevamo dejstvo, da uživajo težaki velike množine koruna, šalate, zelja, a da so kmalu zopet lačni. Šolski otroci, posebno tisti, ki nimajo dovolj ljubega kruha, jedo jabelka in drugo sadje ves dan, tolažijo s tem želodec, a siti niso. In če pomislimo borne razmere nekaterih otrok, ki nimajo skoraj nikdar izdatne jedi, takrat umevamo, odkod in zakaj ostajajo telesa nekaterih otrok nerazvita.

Omeniti še moramo kratko tudi tiste užitnine, ki na sebi nimajo redilne vrednosti, a vendar jih ne moremo lahko pogrešati pri jedilih. Imenujemo jih dišave ali začimbe. Dišave, ki jih pridejamo jedilom v raznih množinah in oblikah, imajo neko dražilno moč, ki pospešuje človeku tek do jedi. Njih število je veliko, a ne kaže govoriti o vseh. Splošno ločimo jedilne začimbe v alkoholske ter v nealkoholske. Prvim prištevamo piva, vina in žganja, drugim razne čaje, kave, tobak in druge.

Najnavadnejša alkoholska začimba jedi je vino. Dandanes se obrača javno mnenje proti uživanju alkohola, trdeč, da je alkohol strup, ki škoduje človeškemu telesu vedno, tedaj tudi pri najmanjši meri uživanja. Sicer smo že na drugem mestu govorili o vrednosti alkohola ter pokazali njegovo slabo vplivanje na telesno zdravje. Vendar moramo tukaj nekoliko pristaviti. Res je, da alkohol nima redilnih snovi, a nekaj ima, čemur se svet po mojem prepričanju ne bo odrekel v doglednem času. Kakor je dokazana škodljivost alkohola, je dognano tudi dejstvo, da poviša alkohol slast jedi, da pospešuje prebavanje jedil in popolnuje na tak način porabo redilnih snovi v telesu. Ta vrlina alkoholova je vsaj toliko vredna, da poravna morebitno drugo škodo na živčevju. Saj je tudi čistost živcev odvisna od popolnosti prebave jedil. Popolno zametavanje alkohola se nam mora dozdevati pretirano. Nemara škoduje alkohol le takrat, kadar ga uživamo v prazni želodec. Ako pa uživamo pri primerno obilni jedi kozarec naravnega vina, ne moremo si misliti preteče škode.

Vsekakor bodi dovoljeno, da navedemo tukaj idealno željo, znanega norveškega pisatelja Björnsterna Björnson. Ta pozivlja učiteljstvo k boju proti alkoholu rekoč: „Učitelji bi imeli poizkusiti, ali bi ne mogli mladini na ljubo, to je v interesu naroda, vzdržati se popolnoma uživanja tobaka in alkohola, da bi tako sami bili vzorni apostoli naukov, ki jih proglašajo. Potem bi bilo lažje upati na zdravejšo mladino in krepkejši narod. Kdo se ne čuti zmožnega, prednjačiti s tem zgledom, ta naj ne postane učitelj.“ Od učitelja se pač marsikaj, skoraj vse želi in zahteva. Najboljše bi sicer bilo, ko bi se odpovedali učitelji na blagor človeštva vsem skušnjavam sveta, ko bi uvideli nečimernost vseh jedil in pijač in živeli le ob idealih. Toda vpra-

šanje se nam vriva, ali nam bode svet sledil ali se bo rogal na tihem naši skromnosti in telesni askezi.

Toda bodimo resni pri resnih vprašanjih. Ako pijemo ob jedi ali v drugi priliki kozarec vina, to še ni znamenje ali kriterij za alkoholizem. Ako pa pije kdo žganje kakor vodo, potem je to škodljiva pretiranost, ki človeka ugonobi. Jasno vidimo resnico, da alkoholizem povzroči veliko nesrečo, ker razdira telesno in duševno zdravje človeka in ruši javno pravnost. Res je tudi, da dobi alkoholizem pri učitelju poseben pomen, a kdor mu je zapadel, zapadel mu je kot človek, nikakor ne kot učitelj. Učitelj sme slobodno alkohol vživati, a alkoholiziran učitelj ne sme biti. Sicer pa sigurno trdimo, da se ne bodo učili razni sloji človeške družbe pitja od učiteljev. Popolna vzdržnost od alkohola, na sebi ter na videz priporočljiva, je v neki meri nenaravna in zaraditega nima splošne privlačnosti, velja le za konstitucijo posebnih ljudi. Res je tudi, da besede mičejo, zgledi pa vlečejo; velja pa tudi: „Bodi mera povsod.“ Toliko samostalnosti bi sicer naj imel vsakdo, da ne vživa opojnih pijač po napovedi ali po zgledu drugih. Tako store le opice, ne razumne osebe. Splošna in popolna vzdržnost od alkohola bi nemara ne ojačila človeških teles in ne podaljšala življenske dobe — to dokazujejo zgledi — a človeška družba bi odrevenela in okamenela do neznosne suhoparnosti. Človek živi le enkrat in to naj pomisli večkrat.

Sploh ne velja pričakovati vse le od učitelja, ki nosi stanovsko ime učitelja. V daljšem pomenu besede je vsak človek učitelj — in tedaj tudi odgovoren za nauke in odgojne vplive, ki jih stori. Po izpopolnitvi človeka težiti niso dolžni in poklicani le učitelji, ampak vsakdo ima to dolžnost.

V prejšnjih razpravah smo razmotrivali o glavnih procesih življenja v človeškem telesu ter nekoliko saj omenili največe škodljivosti telesnemu zdravju. Govorili smo o dihalih in o dihanju, o delovanju srca in o krvotoku, o prebavilih itd. Razumevali smo, pri kakšnih okoliščinah se človeško telo najboljše razvija in ohrani. Spoznali smo, da je res gojitev mladega otroškega telesa za poznejše telesno zdravje največe veljave in važnosti. V tem spoznanju skrbi danes vse le za otroka. Preostaja še nam končno preiskovanje vprašanja, je li šolsko življenje ugodno razvijanju otroškega telesa ali ga zadržuje.

Že uvodom naše razprave smo rekli, da stojimo glede šolstva v največi meri na stališču idealizma. Znanje in veda in duševne lastnosti, to je smoter šolskega dela. Oziramo se največ na delo in napor možganov, a gojitev ostalega telesa prezremo in preziramo v osodepolni meri. Toda nikdar ne bomo rekli, da se mora otroka manj učiti in manj odgojevati; zahtevati pa moramo, da je potrebno otroško telo krepiti. A telesa ne moremo krepiti z besedami, ampak telo se krepi samo po notranjih življenskih procesih, ki jih ne smemo lahkomišelnostno zavirati. Že večkrat smo omenili, da skrbijo razni predpisi za gojitev telesnega zdravja šolskih otrok. Šolski zakon ob-

vezuje učiteljstvo, da goji vedno zdravje izročene mu mladine. A če se vglobimo v stvar, uvidimo kmalu, da moramo učitelji ravno to, kar je znamenje in dokaz telesnega zdravja in kar temu najbolj ugaja in prija, z namenom in velikim naporom zatirati in zatreti. Mimo svežega in čistega zraka ter mimo dovoljne hrane je mlademu telesu najbolj treba dovolj gibanja in kretanja. Vsi zdravniki in fizijologi trdijo, da je krepkemu razvijanju mladega telesa najugodnejša telesna prostost. A mi moramo držati otroka po šest in več ur na dan v mirnosti. To poskušamo dosegovati z metodo poučevanja, z zanimivo vsebino učne snovi — in če ne vleče in ne zadostuje to — in če so otroci že izmučeni in siti dobronamenjenih, a ne shvatanih opominskih besed — in če je učitelj že utrujen in obupan nad nepaznostjo otrok, tedaj nastopi kriza, ki si iz nje pomaga vsak po svoje. In vendar je prikazen nemirnosti in nepaznosti otrok naravna potreba, ki nima nič opraviti z moralnimi pomisleki. Vsi učitelji vemo, nekateri morebiti celo čutijo, da se opiše učitelja najbolj po spretnosti v vzdrževanju ljube šolske stege ali discipline. O njej smo že marsikaj povedali in tudi rekli, da shvatamo stego šolskih otrok najbolj kot njih telesno mirnost. Bolj mirna so tedaj otroška telesa in čim dalje traja telesna mirnost, tem boljša je šolska disciplina in tem prej dobiš glas spretnega disciplinatorja. Zdravniki in fizijologi in drugi poznavalci otroških teles pa vedo, da trajno mirovanje telesa naravnost škoduje razvijanju življenskih sil. Nismo li tukaj v neprijetni dilemi?

Če se otroci ne kretajo, ne skačejo in ne smejiyo, takrat so pridni v očeh tistih, ki so mladost že pozabili. Le opazujte dekleta ali dečke, ki so bili v šolski dobi živi, kako strahujejo z debelimi besedami šolarje takrat, kadar so stari 16 ali več let. Vsak bi rad strahoval manjšega in slabšega, a sam ne prenaša strahovanja.

Trajno sedenje v šolskih, mnogokrat telesu neprimernih klopih povzroči tedaj pomanjkanje telesnega gibanja. Telesno zdravje otrok bi torej najbolj gojili ako bi jih puščali telesno proste. A ker nam tega ne dopušča smoter šolstva, ki meri le na idealno smer odgoje, zato nam je pomisliti, kako je mogoče pri neki meri telesne prostosti dosegovati še dovoljni duševni napredek. Najugodnejše zadenemo v tem oziru menda takrat, kadar otroško telesno naravo poznamo, naravno preprosto mislimo, govorimo in postopamo in če ne delamo preveč domišljenih stvarov v svojih možganih. Ako n. pr. po daljšem sedenju zupusti otrok svoj sedež, vstane ali stopi iz klopi, se nam to v luči zahtevane šolske stege zdi pregrešek proti rednosti itd. V resnici pa otrok ni mogel več sedeti, naveličal se je te telesne pozicije in vstal brez vsakega preudarka. Ne smemo povsod podtikati slabega namena in zlobne volje. Ni tako tragično, kakor se nam kaj tragično dozdeva. Otroci se morajo kretati po notranjih telesnih nagibih, ki jih mi ne smemo zatreti, ampak le voditi.

Vsak učitelj ve, da postajajo otroci tem nemirnejši, čim dalje traja pouk, in tem prej si dajajo telesnega odduška, čim bolj smo jih s poukom utrudili. Proti koncu dnevnega pouka postaja živalnost otrok vedno gostejša, končno celo splošna, kar je celo naravno, nikakor pa ne neredno ali celo zlobno. Nevedoma se vesele otroci ob koncu pouka prostejše telesne pozicije, ki so jo že komaj pričakovali. Sploh ne mislimo, da je znamenje dobre šolske discipline le telesna mirnost otrok. Lepši in bolj zanesljivi znaki šolske stege so lastnosti otroškega duha. Uslužnost, prijaznost, vljudnost, delavnost, blagočutnost i. dr. niso v zvezi s telesno mirnostjo ali nemirnostjo. Šolska disciplina ne sme biti izraz in dokaz zadržanih življenjskih procesov, ampak le pojav družabnega mišljenja otroškega. Kdor v šoli mirno sedi, ker ga vladam s fiziško močjo, je toliko discipliniran kakor tiger v zverinjaku, ki se boji železnega droga ali biča, a o priliki krotilec raztrga. Stega je pravna duševna prostost, a ne zavest o telesni moči.

Pomislimo vendar, da je človek sploh, a posebno otrok družabno bitje, ki je srečno v družbi njemu enakih. Sam se otrok težko igra, smeji in pogovori. Tedaj ni nenaravno, ne neredno, ako pospešujeta otrok z otrokom, iskaje zabave, ki se mu drugod ne ponuja. Ne moremo seveda dopuščati, popolne telesne prostosti, a zavedati se moramo vedno zahtev telesnih življenjskih sil. Postopajmo pri popravljanju šolskega redu in pri opominjanju le stvarno in naravno mirno, ne po slučajni naši razpoloženosti.

Zgoraj smo rekli, da prospeva razvijanje otroškega telesa najbolj v prostosti. V primeri s sedenjem v šoli nam dopušča mnogo več prostosti pouk zunaj šole, pouk v prirodi. V mnogih okrajih ga že gojijo. O vrlinah tega poučevanja nimamo tukaj govoriti. Le to omenimo, da so uspehi poučevanja v naravi mnogo boljši kakor v šolski sobi. In če pomislimo, da ugaja otroškemu telesu dihanje čistega zraka, hoja in gibanje i. dr., vidimo, da je pouk v naravi povsem priporočljiv.

Morebiti ne bo odveč, ako še opozorimo na različne umetne, četudi preproste telesne vaje, ki jih priporočajo razni zdravniki in ki se dajo vršiti deloma tudi v šolski sobi. Dr. Schroeber priporoča najtopleje te vaje:

1. Kroženje glave; ne pretirano, a vsaj do desetkrat.
2. Obrat glave; večkrat. Vaje ob glavi krepijo vratne mišice in prostijo vratni sklep. Glava se privadi raznim položajem; sklepna neokretnost gine.
3. Vzdiganje pleč — polagoma. Ta vaja se priporoča v okrepitev plečnih in tudi rebrnih mišic. Po njej se jačijo prsa in pljuča.
4. Kroženje ram in sicer naprej ter nazaj. Pri tej vaji se prosti plečni sklep, a tudi dihanje pospešuje. Posebno težkodušnim osebam služi ta vaja v dobro.
5. Vzdiganje ram — vstran — naprej!
6. Vaja: Lakti nazaj. Roke je upreti na kolke in rami je upogniti kolikor mogoče nazaj.

7. Roki zadaj (na križu) sklenjeni. Pri tej vaji mora biti hrbet popolnoma stegnen. Vaja pospešuje lepo, pokončno držanje telesa in krepča dihalo. Če pomislimo, da zanemarjajo otroci pri sedenju v šoli ravno držanje telesa, da vzbočijo prsa konkavno in da na ta način ne dihamo popolno, moramo večkratne takšne vaje močno priporočati.

8. Stransko globoko vdihanje. Pri tej vaji je položiti eno roko v pazduho, drugo pa v oboku na glavo. Na ta način se krepi po močnem vdihanju ena polovica prs, potem druga. Za pomnožitev pljučne kapacitete, ki smo o njej že govorili, je ta vaja zelo primerna.

9. Dviganje ram naprej, vstran, navzgor, navzdol in nazaj. Gledati je na to, da se rami dvigata prav krepko.

10. Vrtenje ali vijanje ram naprej in nazaj. Po tej vaji se vežbajo ramni sklepi in dotične mišice.

11. Pripogibanje ali krčenje in stegovanje prstov. Pri tej vaji prostimo prstne sklepe, pospešujemo gibčnost prstov. Gibčnost prstov je pri pisanju dobro došla. Pri otrocih čestokrat opazujemo, da imajo iz raznih vzrokov neokretne prste. To vajo je kaj lahko vršiti.

12. Trenje — drgnjenje — rok.

13. Pripogibanje trupa naprej — nazaj. Ta vaja služi prav dobro v ojačenje trebušnih mišic ter organov v trebušni olini.

14. Pripogibanje trupa v stran. Roki morata biti na kolkih. Ta vaja ima slično veljavo kakor prejšnja.

15. Obrat trupa na desno — na levo. Pri tej vaji morajo biti noge sklenjene ter mirne.

16. Kroženje trupa. Stanje mora biti isto kakor pri prejšnji vaji. Prebavni organi se krepijo.

17. Vzdiganje trupa s tal — iz ležne lege. Ta vaja je sicer jako krepčalna, a v šolski sobi je ne moremo vršiti.

18. Kroženje stegna. Otrok stoji na eni nogi, roki ima na kolkih. Dotični sklepi se prostijo, dotične mišice nategujejo in jačijo.

19. Vzdiganje stegna naprej — nazaj — vstran. Pri zadnjih dveh vajah se uri sigurnost stanja.

20. Vrtenje — vijanje — stegna na desno, na levo.

21. Krčenje — pripogibanje golena in stegovanje. Sklepi v golenu in mišice na njem se urijo v gibanju.

22. Pripogibanje in stegovanje nog. Pri tej vaji se prostijo nožni sklepi.

23. Metanje ram naprej — nazaj, koliko dopuščajo to vajo dotični sklepi. Pri tej vaji napravimo pest in zavijemo potem rami naprej do dotike.

24. Žagalna kretnja. To telesno vajo priporočajo zdravniki prav posebno. Dvigati je rami menjalno — desno — levo — potem tudi obe

istočasno, kakor da bi žagali. Pri tej vaji moramo trdno stati, z eno nogo naprej. Napenjamo pri tej vaji skoraj vse mišice in vezi, kar telesu dobro stori.

Mnogo tukaj navedenih telesnih vaj lahko vršimo v šolski sobi, druge pa na telovadišču ali drugod. Nekatere vaje se nam morebiti dozdevajo malenkostne, smešne. Skraja zbudajo res pri nekaterih otrokih smeh, toda to nas naj ne plaši — saj smeh ni pregreha. Kmalu spoznajo otroci, da pri telesnih vajah čutijo pomnožitev telesnega življenja. Seveda je treba zraven za stvar vnetega učitelja ter primerne pouka o telesnih vajah. Tudi nam, cenjeni sotrudniki, telesne vaje niso odveč. Težavni šolski posel in zoprne druge razmere nam razjedajo telesno zdravje. Saj poznamo slabe posledice vedne razdraženosti živčevja. Najboljša podlaga zdravemu živčevju je telesna gibčnost, utrjene mišice in vezi, prostost sklepov i. dr. Kadar gremo k počitku, izvršimo nekaj telesnih vaj. Kadar smo vstali, izvršimo zopet nekaj telesnih vaj. Varujmo se telesne udobnosti, ki nam navidezno ugaja, a v resnici je lahko le pojav pričenše telesne onemoglosti. Kdor se mnogo kreta, krepko živi in bedi. Kdor se kretanja boji, že bedec spi ter v trajno mirovanje drvi.

Zdrav človek vživa največo srečo, ostaja duševno miren v življenjskih zoprnostih, vpliva dobrodejno na okolico; je blag in skrben voditelj svoje obitelji, blag sodelavec v človeški družbi in prijatelj pravega človeštva. Da bi si zamogel ohraniti slehern človek telesno zdravje, da bi porabil slehern človek svoj siločut v dosego koristnih vrednosti — to bodi naša težnja.

Kdor želi nadaljnega beriva o človeškem organizmu ter o gojitvi telesnega zdravja, naj si nabavi delo „*Ranke. Der Mensch*“ in delo „*Dr. Schroeber. Heilgymnastische Zimmerübungen.*“

O poglavju, posvečenemu ponavljanju.

Črtica. Spisal Janko Polák.

epega dne sem pregledoval računice. Tuintam sem našel poglavje, posvečeno ponavljanju. Študiral sem ga in izpoznal, da mu pisatelji računice ne posvečajo tolike pozornosti, kakor jo posvečajo drugim poglavjem. A prav ponavljanje je najvažnejši del pouka.

Napačna je misel, da krepi brezvezna raznovrstnost zanimanje in pozornost. Zakaj, otroci izpoznajo kmalu, da so tudi ponavljalne naloge podobne onim, ki so jih računili že poprej. In naveličajo se jih kmalu. Otroška mrav hrepeni vedno po novem.

To moramo upoštevati vedno. In tudi računstvo, posebno ponavljalno računstvo se da obravnavati zanimivo.

Hočem to pokazati na zgledu, ki sem ga izbral iz zbirke onih ponavljalnih nalog, ki jih obravnavam potem, ko sem izvršil vse štiri glavne računske operacije s celimi števili. Ker so temu zgledu podobni zgledi iz desetinskih števil in navadnih ulomkov, zaraditega zadostuje povsem sledeči zgled. Umel me bode vsakdo, ki prečita tudi konec.

1.) Trговец naroči moko. Najboljše vrste je naroči 825 kg, srednje 275 kg in slabe 450 kg. Koliko kg moke naroči trgovec?

2.) Trговец naroči ... ¹ kg moke. Črez mesec dni je proda 750 kg. Koliko kilogramov moke še ostane trgovcu?

3.) Trговец proda črez mesec dni 750 kg moke. Povprečno proda kilogram po 36 h. Koliko izkupi trgovec za moko?

4.) Trговец izkupi za moko ... ² K. Dobička ima petnajsti del. Koliko dobička ima trgovec?

Pri ponavljanju ne hitim. Pot, ki me vodi od naloge do naloge je ta-le:

Po stvarni in besedni obrazložbi povem nalogo in učenec jo ponavlja dobesedno za menoj ter nastavlja sproti na šolski tabli. Ostali učenci nastavijo naloge sproti v zvezke. Eden izmed učencev, ki so nastavili nalogo v zvezke, jo ponovi. To zaradi kontrole. Kontrola sledi sklep, iz katerega se razvije način računanja. Način računanja se nastavi. Števila narekuje

¹ in ² Samoobsebi se ume, da bi v računice ne smeli pisati izračunjenih vsot in vzmožkov. To bi učencem delo preveč olajšalo. Namesto vsot in vzmožkov bi morale stati v računih samo pike in sicer vsekdar ne več ne manj, nego toliko pik, kolikor mest zavzema vsota oziroma vzmožek. To zbuja v učencih radovednost. Iz radovednosti se porodi zanimanje in zanimanje je polovica samostojnosti.

učenec. Račun se izvrši in sicer od različnih učencev. Sploh računi vsako posameznost drug učenec. Tudi to zaradi kontrole. Izvršenemu računu sledi odgovor, ki se zapiše dobesedno. Odgovoru pa sledi tudi definicija. Tej sledi ponovitev celokupne naloge.

Omenil sem že, da postopam tako pri vsaki nalogi in da izvajam drugo iz drugega in da družim drugo v drugo v celoto.

Mnenje, da s takim postopanjem otroke dolgočasim, ni opravičeno. Napačno je tudi mnenje, da se mora ob ponavljanju računati hitro. To neki utrjuje mišljenje. Jaz sem nasprotnega mnenja. Otrok ob hitrem računanju ne misli, temveč samo blebeče.

„Če ne bom zadel jaz, bo pa drugi!“ ...

Da tako mnenje ne rodi mišljenja, ni težko ugeniti. Tudi govor se zanemarija pri hitrem računanju. Zakaj otrok misli vedno, da računi hitro samo takrat, če tudi govori hitro. Hiter govor pa ni nikdar razločen govor. A nerazločen govor je največja ovira jezikovnemu pouku. On uniči v trenutku to, kar smo dobili v dolgem času.

Vsak račun in tudi ponavljalni račun se naj izvrši počasi, premišljeno in razločno. Saj tudi v življenju ne hitimo. A če hitimo, hitimo navadno v lastno škodo. Počasno računanje, posebno ponavljalno, vadi otroke svoje misli lepo razvrščati in jih v pravilnem govoru izražati. In učenec, ki zna vse štiri naloge razločno in zaporedno izračunati, je pripovedoval dolgo. Da goji tako pripovedovanje govor, ki ga moramo gojiti v ljudski šoli v prvi vrsti, mi ni treba še posebej omenjati.

Pa še nekaj dobrega ima počasno in zvezno ponavljanje. Zakaj njemu sledi vsekdar tudi vzgojevalni moment, ki ga ne smemo zanemarjati pri nobenem ljudskošolskem predmetu in tudi pri računanju ne.

Kadar sestavljamo celotne ponavljalne računske naloge, moramo vsekdar misliti tudi na vzgojevalni moment in jih temu primerno prikrojiti. Vsaka naloga bodi zanimiva. A zanimiva je naloga samo tedaj, če je iz življenja za življenje.

„Kakšen je vzgojevalni moment pri našem zgledu?“

Trgovski stan je važen stan. Brez njega bi bilo silno težko živeti onim, ki stanujejo daleč od mesta. Da nimajo taki ljudje trgovca doma, kupovati bi morali vse v mestu. To bi jih pa stalo obilo truda, denarja in zamude pri delu. Ker prevzame vso skrb trgovec, zaraditega zasluži, da mu dajemo dobiček. Ni lepo oponašati trgovcu dobiček in ga zaradi dobička sovražiti. Tudi ni lepo preveč mešetariti. Vse do gotove meje. Zakaj tudi trgovec in njegova rodovina morata živeti. Spoštovati in podpirati moramo vsak stan. Zakaj stan je zavisen od stanu in le s tem, da pomagamo drug drugemu, si olajšamo življenje.

Tako postopanje privede otroke tudi do samostojnosti, ki je višek pouka. To govorim iz prepričanja. Zakaj moji učenci sestavljajo brez računic in brez navodila prav lepe zvezne ponavljalne računske naloge. In to je po mojem mnenju najlepši dokaz, da moje postopanje ni povsem napačno.

Če se vidi komu moje postopanje posnemanja vredno, naj blagovoli posnemati. Sam sebi bo olajšal delo, v odgojo mu izročeno mladino pa bo privedel do samostojnosti.

In samostojnega računanja zahteva življenje v vsakem stanu. Dober računar, dober gospodar in dobra računarica, dobra gospodinja.

Ej, in teh potrebuje naš narod krvavo!...

Tolstoj.

K osemdesetletnici Leva Nikolajeviča.

(Konec.)

III.

o se je Tolstoj vrnil v domovino, je vsled carjevega ukaza 19. svečana 1861. bilo telosluženje odpravljeno. Po osvobojenju nevoljnikov pa še ni bilo vse poravnano. Moral se je še zvršiti odkup, pogoditi razmere vlastelinov in kmetov, dati novemu razmerju primerne postave i. t. d.

Tolstoj je prevzel v svojem okraju posel mirovnega predsednika, zakaj odkup se je vršil pod vodstvom plemenitašev. S kakim navdušenjem se je „mirowoj posrednik“ lotil naloge, si moremo misliti po tem, kar vemo o njem.

Najprej se je moralo vpeljati, občinsko predstojništvo, „selskija i voljostnyja načalstva“, potem podeljene pravice razložiti, ljudstvo opomniti na dolžnosti, ki iz novega reda izvirajo, poučiti o pojmih prava in sodstva, posredovati pri odkupu in razdelitvi zemlje. Da je v svojem odkazanem delokrogu prišel v zamero s sosednimi žlahtniki, to ga ni motilo; kar je sedaj storil, bilo je le vresničnejše njegovih človečanskih idej in nadaljevanje prejšnjega delovanja v izvršitvi načrta. Politik ni bil, ker ni bil egoist.

Odtod tudi mnoge prevare in žalostne izkušnje. Prišle so tudi po prvem navdušenju in vnetem delovanju za kmetско emancipacijo. Malo let je zadostovalo, da se je prepričal o resnici nekdanjih besed pametne tete. Kar se je njemu in mnogim v prvem trenutku zdelo tako pravično, lahko umevno, to se je v praksi celo drugače pokazalo. Že l. 1868. mu je bilo jasno, da je veliki čin prinesel tudi slabe posledice. Nova ustava je bila prezgodaj uvedena, kakor so svetovali ljudomili teoretiki; celo drugače je prišlo v zahodni Evropi; tam se je vse zvršilo, zrastle od znotraj nazven, iz potrebe in zahteve naprednih narodov.

Tri in pol leta je opravljal službo mirovnega posrednika „pervago prizyva“. Iz tega delovanja pa se je rodila še druga zadača. Tolstoj je namreč bil mnenja, da je emancipacija sama na sebi v materijelnem oziru kmetu škodljiva. Temu v okom priti bi vsled postave ne bilo težko. A — manjkalo je še višje, duševno blago: naobrazba. To blago razširjati se pravi blagor prinašati; beda in veda se v prozaičnem življenju ne vjemata. Zatorej je Tolstoj prosil, da sme šolo ustanoviti. Uže leta 1849. je Tolstoj ustanovil prvo šolo na svojem posestvu, ne da je „šolnik“ vedel, da šolska postava iz l. 1828. prepoveduje privatne šole. Ta šola je ponehala, ko je mladi barin po trpkih izkušnjah zapustil Jasno Poljano. Po prvem potovanju v tujih deželah je 1859. l. zopet otvoril šolo. Vemo, da se je takrat s Fröbelom pogovarjal o svojih izkušnjah v šoli. Videli smo, kako se je na drugem velikem potovanju povsod in pred vsem zanimal za ljudsko naobražanje in šolske razmere.

Sedaj po osvobojenju „duš“, je tudi vlada izdala učni načrt, ki naj vpoštevа gospodarske razmere in svobodno stališče oblastev; toda načrt je ostal — načrt. Tolstoj je z navdušenjem pozdravil osvobojenje, toda nikakor ne novega načrta. On kritikuje s svojega stališča in po svoje tako temeljito in vsestranski, on govori tako prepričevalno, kakor da bi že videl dejanski žalostne posledice. Ker je kritika negativna, njegove dotične nazore poznamo pa iz priličnih pogovorov in spisov, zatorej opustim obširno premostrivanje in dokazovanje.

Obrnimo se raje k pozitivnemu ustvarjanju!

Ko je v jeseni 1861. zopet otvoril učilnico, bila je že tretja šola potrebna. Blagoslovljena je bila 28. vinotoka, v navzočnosti mladega nemškega učitelja Kellerja in štirih podučiteljev (recte Schulgehilfen), katere je Tolstoj izbral izmed dijakov moskovskega vseučilišča. Dva sta že od 1859. poučevala, dva je koncem potovanja najel. V zimi se je pokazala potreba četrte šole. Dve zimi (1861/2 in 1862/3), se je izključno pečal s šolskim delovanjem. Vedno je ustanavljal nove šole, tako da jih je v kratkem času dvanajst v šolskem okrožju. Kmetje so z veseljem pošiljali otroke v šolo, ker so ga visoko čislali in mu zaupali. Glas o grofovskem učitelju se je razširjal daleč na okrog, tako da so ga obiskovali vzgojitelji, veščaki in šolski prijatelji.

Glavna šola, bolje prvotna, je bila v enonastropni hiši, ki je tvorila desno okrilje starega grajskega poslopja, oddaljena kakih 2—300 korakov od sedanjega stanovanja. Dve sobi sta služili za učilnici, ena je bila urejena za fizikališki kabinet; v dveh izbah sta dva učitelja stanovala. Stopnice so od zunaj vodile v prvo nadstropje; pod streho nad stopnicami je visel šolski zvonec, v pritličju se je nahajalo orodje za telovadbo in stružnica; tudi urnik je visel v pritličju. (Primerjaj naše moderne stavbe in hypermoderno smer o ročnem delu! Pis.)

Ob 8. uri pošlje učitelj nadzorstva enega izmed učencev, ki so zaradi daljave od doma prenočili v šolskem poslopju, zvonit delj časa, da šolski zvonec povabi bližje in daljne učence. Učencem ni treba ničesar seboj prinašati, ne knjig ne zvezkov, ker domačih nalog ni. Kolikor se stori, se uči v šoli. Treba samo, da pride učenec svež, spočit, miren in sprejemljiv za nadaljni pouk, v upanju, da bo danes zopet tako veselo kakor včeraj. Skoraj vsi pridejo točno; če se kateri že sedaj zamudi, ni kaznovan. Dokler ni učitelja, smejo se otroci svobodno kretati ali igrati.

Poučevalo se je v dveh sobah, pa v treh oddelkih. Prvi, najvišji oddelek se je poučeval za se, druga dva oddelka sta bila združena v eni sobi. V nekaterih predmetih so se vsi trije oddelki skupno poučevali; in sicer v veronauku, ker je veroučitelj dve versti daleč stanoval in je zamogel priti le dvakrat na teden, in risanje.

Kadar je učitelj vstopil, postalo je sčasoma vse mirno, brez opomina, bržko je učitelj začel knjige deliti učencem, ki so ga obstopili. Vsak učenec je silil, da bi dobil knjigo; potem so se podali na prostore, kateri pa niso bili odkazani; kakega reda v razvrščenju ni bilo; torej je izostalo „prese-ljevanje“ in drugi jesenski manevri. Vsak učenec se je vsedel, kamor je hotel; na klop, na stol, na mizo, na tla, ali je stal, kakor mu je bilo laglje. Deklice so po največ skupaj sedele; otroci sosedov so se radi družili.

Načrt je določal za predpoldan štiri in za popoldan eno do tri ure. Ob dveh so se otroci spustili domov. Dobili so sprva naznanilne liste, pozneje se je opustilo. Popoldne je bil navadno pouk v verstvu in ruski zgodovini. Pri tem so bili vsi učenci združeni ter je vladala največja prostost. Učitelj je stal ali sedel sredi sobe, otroci so sedli krog njega v amfiteatraličnem redu, spredaj manjši, zadek večji.

Prostost pa je vladala tudi v vrstitvi predmetov, zato se ni moglo govoriti o stalno določenem urniku, kar je tudi odgovarjalo najvišjemu načelu v poučevanju: prostost. Tako se je zgodilo, da je učitelj z računstvom pričel, geometrijo porabil, prešel v prirodopis, veronauk in končal s slovnico. Mnogokrat je poučevanje v enem predmetu trajalo uro in čez, posebno če so se otroci zanimali, tudi tri ure. Če se kateremu učencu ni več zljubilo ali če ni mogel slediti, je slobodno zaklical: „Dovolj!“ Drugi so ga zato pogosto hoteli osramotiti, češ, pa pojdi k majhnim!

Tiste dni, kadar ni bilo veroučitelja, je bilo petje, čitanje, prirodopisni pogovori in prirodoslovni poskusi. Najljubši predmet je bilo čitanje in poskusi. Pri čitanju je še vladala večja prostost. Starejši so tvorili „zvezdo“ okrog mize, glave skupaj, noge nazaj opiraje. Eden je čital, drugi je pripovedoval vsebino; potem so tudi vsi skupno čitali. Štirje učitelji so v treh oddelkih učili dvanajst predmetov. Učitelji so morali vse zapisati v dnevnik, ki so ga menjavali vsako nedeljo, da so zamogli določiti snov in načrt za prihodnji teden. Predmeti so bili: 1. mehanično in statično čitanje, 2. pisanje, prepisovanje, 3. lepopisje, 4. slovnica, 5. sveto pismo, 6. ruska zgodovina, 7. risanje, 8. risanje predmetov, 9. petje, 10. računanje, 11. prirodopisni pogovori, 12. verstvo.

Pouk je seveda bil brezplačen. Najprej so pohajali šolo otroci iz Jasne Poljane; sčasoma pa so tudi otroci tujih in daljnih oseb prihajali. Nekateri so po več let hodili, drugi so, kadar so se naveličali učenja, zopet izostali ali šolo zapustili. Ko so se l. 1862. šole morale ustanavljati, so zvonki kmetje zaradi oddaljenosti otroke pošiljali drugam.

Šolsko leto je trajalo od srede oktobra do aprila (začetka spomladi). Ob času poletja ni bilo pouka v šoli, takrat je gospodar in učitelj porabil počitnice v druge, vedno pa v poučne namene. Na dnevnem redu so bile igre na trati pred šolo, iskanje rastlin, izleti po gozdih, h kaki vodi, kjer so učenci telovadili ter se učili plavati. Na izprehodih jim je izkušeni učitelj pripovedoval povesti iz svojega življenja, ali pa novine, katere bi zamogle uriti njih duh. Pri tem pouku v prosti naravi ga je vodilo bolj zanimanje in želja majhnih pajdašev kakor pa pedagoška načela, kakršna zahteva vzgoja. „Imenujem jih majhne ljudi, ker najdem v njih one značilne črte, bistroglavost, vedrost, skromnost in zgodnjo zrelost, kar je ruskemu kmetu vobče lastno.“ Tudi po zimi se je očka in učitelj veselil z otroci, če je po več ur trajajočem pouku čutil potrebo telesnega gibanja in če je za otroke dobro bilo.

Kakor v posameznem, tako tudi v občnem načrtu in načelu šole vlada popolna svoboda. Sloboda v pouku in v vzgoji je ideja pedagoškega delovanja. Nič ni bilo v naprej določenega, vse se je razvijalo iz sebe, vse je le neizvestno napredovalo, če se napredek sme imenovati vsaka sprememba po najboljših načelih učitelja in voditelja. Merodajno je bilo le opazovanje in izkušnja. „Šola v Jasni Poljani se je deloma vsled teženj učencev in staršev, deloma vsled nedostatnega znanja učiteljev v teku pol leta popolnoma spremenila in dobila druge oblike“. Tako piše Tolstoj v poročilu za november in december 1861. l., v katerem vsestransko in obširno poroča o bistvu svoje šole.

To poročilo pa nikakor ni kak suhoparni, uradni akt. On ne našteva samo zunanosti razmer, ampak podaje tudi vpogled v celo delavnico učenja, kako se je razvil načrt v človeku, ki misli, da mora vse iz samega

sebe preustrojiti, ker se mu prejšne misli zdijo nemogoče, ampak le umetno trajne. Popiše vse življenje otrokovo tako natančno in jasno, poroča o učenčevem razvoju tako vestno in temeljito, prepričevalno in živo, da se precej vidi opazovanje umetnika, pesnika, ki nadkriljuje pedagoga. To je izvirni spis, kakršnega še nijeden nemški pedagog ni spisal.

Tako poročilo je bilo sad učiteljevega opazovanja in vednega premišljevanja o smotru življenja. To je bilo mogoče, ker Tolstoj ni samo šole vodil, ampak tudi sam poučeval. Najraje je učil ruski jezik, slovnico, petje in risanje, z navdušenjem pa je pripovedoval povesti biblije, a vse to z željo, osrečiti otroke prostega ljudstva in z namenom, pridobiti vzgojevalna in naobraževalna načela. Kadar je v učilnici sedel ter pripovedoval o junakih stare zgodovine, o zmagah ruskih čet, tedaj nikdar ni opustil prepričati se o vtisku, katerega je naredilo pripovedovanje na slušalce. Pri tem je hotel zvedeti dvojno: prvič, kaj otroke najbolj zanima in navdušuje, drugič pa, ali je bil pogodil pravi način pripovedovanja.

Ker je sodil vse nepristranski, samega sebe opazoval in učinek delovanja bistrim umom premeril, tedaj in torej je prišel do zaključka, da je vse, kar je bilo za pouk merodajno, hodilo napačno pot. Le dve točki šolskega programa ste skazali svojo vrednost povsod, kjer je potoval: metoda v petju pariškega učitelja Chevetja in prednost starega testamenta.

Sprva je Tolstoj dotično metodo zavrgel, samo za to, ker je bila — dosedanja metoda. Ščasoma pa je po lastnih izkušnjah nehote prišel do istega načina; tedaj pa ni zamudil, priznati mojstra in svojo zmoto. „To je moja metoda, katero pa, kakor metodo Chevetja, ni smatrati kot načelo; morebiti je sama na sebi dobra, morebiti jo pa katera izmed mnogih prekosi.“

Njegovo navdušenje za stari testament je bil tudi neposredni razlutt triletnega poučevanja. Tudi pri tem se je dal voditi od naravnega čuta učenčevega. Nič ni imelo take moči nad majhnimi ljudmi kakor biblija starega veka; takisto je tudi v drugih šolah opazoval. „Poskusil sem z novim testamentom, poskusil sem z zgodovino Rusije, in z zemljepisom, poskusil sem s toli priljubljenim učenjem naravoslovja, vse so pozabili ali brez veselja poslušali, le stari testament so strastno zamaknjeni poslušali, v spominu ohranili ter v šoli in doma zopet pripovedovali. Zapomnili so si tako dobro, da so povesti z malimi pomanjkljaji še čez dva meseca na pamet zapisali.“

„Menim, da knjiga mladosti človeškega roda ostane vedno najboljša knjiga za mladost vsakega človeka; to knjigo nadomestiti, se mi zdi nemogoče.“ Zaraditega Tolstoj zavrže vsako krajšanje biblije, čeprav iz npravnstvenih vzrokov, ki se sodijo napačno pri izdajah za mladino. „Otrok ali človek, ki v šolo vstopi — jaz ne delam nikake razlike med 10, 30 ali 70 let starim — prinese določno, iz življenja izhajajoče, njemu priljubljeno nazoriranje stvari. Da se človek, katerekoli starosti si bodi, začne učiti, mora

prej učenje ljubiti; da pa začne učenje ljubiti, se mora napačnosti in nedostatnosti svojega naziranja o stvareh zavedati ter instinktivno slutiti novo naziranje o svetu, ki mu ga bode učenje podalo. Noben človek, noben otrok ne bo imel vpoloženja, učiti se, ako se mu prihodnjost čitanja predstavlja le kot umetnost čitanja, pisanja ali računanja; noben učitelj ne bo zamogel učiti, če nima takega naziranja o svetu, ki stoji nad učenčevim. Da se učenec popolnoma vda učitelju, mora učitelj privzdigniti konec onega zastora, ki zagrinja učencu ves bajni svet idej, znanosti in poezije, v katerega ga naj uvede pouk.

Kakšna sredstva pa imamo, da konec zavese privzdignemo? Kakor sem že rekel, mislil sem kakor mnogi drugi z menoj, da ker se sam nahajam v svetu, v katerega hočem uvesti učence, mi bo to lahko; učil sem čitati in pisati, razlagal sem prikazni narave, pripovedoval sem, kakor čitamo v čitankah, da je sad učenja sladek, pa učenci mi niso verjeli in so bili boječi. Poskusil sem čitati biblijo, in koj sem postal njih vladar.

Rob zavese se je vzdignil, in oni so se mi tako popolnoma vdali; ljubili so knjigo, pouk in mene, da mi je trebalo, jih samo dalje voditi. Po starem testamentu sem jim pripovedoval novega, in jaz in pouk se jim je vedno bolj priljubil, za tem sem jim pripovedoval zgodovino Rusije, občno zgodovino, prirodoopis, po bibliji —, oni so poslušali z veseljem in verovali vse; odprl se je pred njimi daljni svet in vpogled v ideje, znanosti in poezijo.

Ponovim še enkrat svoje prepričanje, izvirajoče morebiti iz enostranskihkušenj, da si brez biblije ne morem misliti razvoj otroka kakor sploh ne človeka v naši družbi, kakor v grški dobi razvoj ni bil mogoč brez Homerja. Biblija je edina knjiga za otrokovo čtivo in za začetek; biblija mora po obliki in vsebini biti uzor vsem spisom in navodom za otroke ter čitankam. Poljudni prevod biblije bi bil najboljša knjiga za ljudstvo. Izdaja takega prevoda v naši dobi bi bila za ruski narod epohalna.“

Ecce homo! Kdo še je tak? Kdo še je tako mislil in govoril? Kdor je tako mislil in govoril kakor Tolstoj, ki je zavrgel vsa pravila iz navade ter vse izvajal iz razmerja med učiteljem in učencem kot induviduja, čigar nazoni in delovanje so bili v nasprotju z vsemi dosedanjimi metodami, samo zato že, ker so predstavljale nekaj enodobno veljavnega, ta je čutil potrebo razlage opominske pridige. Tolstoj je nadalje opazil, da njegovi nazoni stoje na slabih nogah in da se po vsakokratni novi izkušnji izpreminjajo; to je bil drugi vzrok, da je javnost povabil na razgovor. V nekaterih rečeh so se celo prikazala nasprotstva, tako na primer med delom učenja in pravico učenja, katero ima le oni, kdor po obliki in vsebini uči brezdvomno resnico. Kje je resnica in kedaj je pravica??

Učitelj z Jasne Poljane je sklenil izdajati pedagoški mesečnik, z imenom njegovega posestva. V juliju 1861 naznani Tolstoj v „Ruskem včstniku“ izdajanje svojega lista. V januarju 1862 izide prvi zvezek. Program je raz-

ločno kazala vsebina: razprave, poročila šol in, kot priloga, pripovedi za mladino in prosto ljudstvo. Te pripovedi so prihajale v posebnih pridjanih knjižicah. Naslov lista je bil: Jasna Poljana. Šola. Pedagogiški žurnal, izdaje grof L. N. Tolstoj. List je imel nemško geslo: „Glaubst zu schieben und wirst geschoben.“

„Stopivšemu na novo polje, mi je tesno pri srcu; bojim se za mene in za misli, ki so se razvile v teku let in katere smatram resničnim. Prepričan sem vnaprej, da se bodo mnoge izmed teh skazale kot zmote. Kolikor sem se tudi trudil, da predmet popolnoma premotrim, sem ga vendarle enostranski opazoval. Nadejam se, da bodo moje ideje pozvale nasprotna mnenja na razgovor. Rad bom vsem nazorom pustil prostora v svojem časniku. Le nečesa se bojim, namreč da bi se ti nazori izrazili v strastni obliki. Presojevanje tako dragega in važnega predmeta, kakor je naobrazba naroda, bi se utegnilo spremeniti v zasmehovanje, osebnosti, v polemiko časnikov. Nočem reči, da bi me zasmeh in osebni napadi ne žalili, da se nad nje povzdigniti upam; temveč priznavam, da sem v skrbeh ravno tako za svojo osebo kakor za stvar; bojim se, da se me polasti osebna polemika, namesto mirnega in vztrajnega delovanja.“

Prosim torej vse prihodnje nasprotnike mojih nazorov, da svoje misli izražajo v taki obliki, da mi bo mogoče, izreči jasno in dokazati, kje bo vsled nesporazumljenja nastala drugačna misel, in priznati, kjer se mi bo dokazala nevzdržljivost mojih nazorov.“

Njegova želja je torej bila: prostodušno, stvarno razpravljanje in dokazovanje, ne pa zagovarjati in braniti na vsak način načela, katera, četudi sad mnogoletnih izkušenj, se vendar morebiti spremenijo ali ovržejo. Tej želji popolnoma odgovarja njegovo načelo v pedagogiki in nje literaturi: Z reševanjem teoretiških vprašanj samih se ne pride do pedagoških načel, ampak le po natančnem opazovanju narodovih potreb, narodove svojosti in predvsem vsled tega, kar je na polju šolstva narod sam izvršil.

Vsebina prvega zvezka je: Razprava o ljudski naobrazbi, krajša razprava o važnosti opisovanja šol in poljudnih knjig, oris šole v novembru in decembru, trije spisi učiteljev tamošnje šole po naročilu Tolstega. Prvi učitelj, študent, opisuje brezuspešnost svojega truda, drugi govori o zaprekah narodne izobrazbe, tretji priobčuje zapisnik vseh knjig, ki se nahajajo v šolskem okolišu Jasne Poljane.

Glavna misel članka o ljudski naobrazbi — o natančni vsebini še poročam — je: Edina metoda naobrazbe je izkušnja in nje edini kriterij je svoboda.

To natančneje razpravljati je naloga časnika „Jasna Poljana“

V tem smislu je že drugi zvezek (svečana) prinesel razpravo o metodah prvega pouka (O metodah, obučenijske gramote.) „Grámota“ obhvaata čitanje in pisanje, kar je elementarno znanje; gramotni je človek, ki zna

čitati in pisati. Čitanje in pisanje je gotova ročnost, naobrazba je vednost činjenic in njih razmer." „Najboljša metoda za učitelja je ta, ki mu je najbolj znana.“ „Tudi tukaj treba več talenta kakor metode.“

V drugem zvezku se nadaljujejo popisi in poročila šol v raznih vaseh. Tolstoj sam pripoveduje zgodovino ustanavljanje šol v okolišu njegovega mirovnega delovanja. Najzvestejši sotrudnik mu je bil A. Erlenwein, učitelj šole v Baburini.

V tretjem zvezku Tolstoj nadaljuje poročilo o šoli na Jasni Poljani v novembru in decembru. Učitelj A. T. opisuje izkušnje v svoji šoli. Glavni članek pa je: „Projekt občnega načrta za ustanovitev ljudskih šol“, kakor sem že omenil.

Kot priloga časopisu so izhajale knjižice za otroke in prosto ljudstvo. Teh knjižic sicer ni pisal Tolstoj sam, pač pa je bil njih „meus agens“, tako da vendar vse kažejo njegov duh in njegovo voljo. Zanimivo pa je sodelovanje. Sodelovalo je vse: učitelji, dame — sestra Marija, teta Jorgolska, poznejša mlada grofica Zofija Andrejevna in, kar je za naše mladinske spise najzanimivejše, — otroci sami. Prvi dve povesti je Tolstoj spisal za svoje učence.

Razen teh se v dveh zvezkih pripoveduje zgodbo Robinzona in priljubljeno pravljico o Ali Babi in Razbojnikih. Orijentalске osebe odete z rusko obleko. Nasprotno pa je n. pr. pripoved „Matija“ pripravljalo ali pospeševalo zemljepis drugih dežel.

V tretjem zvezku se je uvedel nov predal: Pismena dela vaških otrok. Te članke so otroci sami spisovali. Po njegovem prepričanju je to najbolj, izvirno čtivo. Za pedagoga pa ima tudi svojo vrednost, če ocenjuje spise s pravega stališča.

Jasnaja Poljana — šola in časopis je za Rusijo bilo nekaj novega. Ne samo šolniki in šolniški birokrati se se zanimeli za novi program, ampak tudi lajiki, ki so v načrtu pozdravljali novo sredstvo za prosvetljenje in probujo naroda. Neka neimenovana dobrotnica mu je koj po izdaji prvega zvezka poslala tisoč rubljev za potrebe ljudstva.

Zanimivo je, do je pisateljev duh na potu svoje evolucije v trenutku, ko mu je ves svet že odkazal prostor zraven Turgenjeva, lastnomočno krenil na pot pedagogike. Kdor ga je bliže spoznal, je vedel, da je Tolstoj že od nekdanj zapustil izhogeni tir ter brez ozira iskal in hodil nova, svoja pota. Občinstvo je torej bilo različnega mnenja, kar je popolnoma naravno in prav, četudi glas ljudstva ni bil glas božji, ampak pobožna želja.

„Sovremenik“, ki je že z veseljem pozdravil naznanilo pedagoškega časopisa, je bil prvi, ki je objavil tudi obširnejšo oceno. Kritika hvali novo podjetje, ki hoče biti nov organ za šolo in naobrazbo ljudstva. Pohvalno omenja tudi uspehe šole na Jasni Poljani, kakor se razvidijo in sodijo po poročilih v novembru in decembru. A kritik vidi precej protislovja, ki biva

med teoretiškim razmotrivanjem in delovanjem Tolstega. Če človek ne ve, kaj in kako bi učil, če niti ne ve, ali ima pravico ljudstvo podučevati ali ne, tedaj tudi ne sme ustanavljati šole in tam igrati vlogo učitelja. In če še je zraven mnenja, da je šola izborna, in da jo učenci z velikim pridom obiskujejo, je to že celo protislovje. V resničnosti je praksa šole izborna, teorije njenega voditelja pa so napačne. Nadalje mu kritik kaže, da ne pozna zadosti zgodovino pedagogike.

„Preden hočete Rusijo učiti, učite se sami, premišlujte, poskusite pridobiti si bolj določenih, enojnih nazorov o naobraženju ljudstva. Vaše čuvstvovanje je imenitno, Vaše teženje izborno, lepo; to zadostuje za Vaše lastno praktiško delovanje; določitev občnih načel vede pa zahteva več ko blaga čuvstva. Človek mora stati na višku znanosti ter se ne sme uzadovoljiti z osebnim razmotrivanjem ali celo z neurejenim čitanjem vsčednih razprav. Odločite se, ali ne pišete več nobenih teoretiških razprav, ali pa se učite, da boste pridobili dotično sposobnost.“

Skoraj enako sodbo je izrekel takratni profesor v Tuli in eden največjih pedagogov Rusije, namreč E. Markov. Ta sodba, katero priobčim natančneje v polemiki obeh šolnikov, je že zaraditega znamenita, ker je Markov kot „kolega“ mnogo občeval s Tolstim; v njiju razgovorih ni prikrival, da se ne strinja z „novim“ naziranjem o ljudski naobrazbi; sicer pa tudi Markov hvali prakso šole, ustvarjene po „novih načelih“.

Markov je prepričan, da šola v Jasni Poljani prekaša vse ljudske šole, ki so mu znane. Njene prednosti pa ne slonijo na pedagoškem naziranju ustanovitelja in voditelja, ampak na srečni podstavi izjemnosti. Ta šola je predmet največje marljivosti naobraženega, nadarjenega in vseh skrbi prostega moža. Zaradi tega pa še šola na Jasni Poljani ni uzor ljudske šole. V njej je vse drugače, kakor bi zamoglo biti v resnični ljudski šoli. Glavni predpogoji uspeha leže v okolščinah, ki so drugod nemogoče. „Glavni vzrok uspešnega napredovanja šole na Jasni Poljani pa biva v tem, da je družina in ne šola, da je glava obitelji mož z izrednimi silami. Grof Tolstoj si je pridobil srca otrok s srcem umetnika, ker ima za vse, kar ostane prozaičnim naturam nevidno, bistro oko. Otroci so njegovo ljubezen razumeli in odgovorili z ljubeznijo“. Tudi Markov je koj kazal na protislovje med teorijo in napredkom šole v Jasni Poljani. Kakor je tudi precej spoznal nasprotja v naziranju Tolstega. Markov išče napake v pretiranem oboževanju in ocenjevanju ljudstva ter sploh v napačnem pojmovanju naroda. „Po mojem mnenju ceni grof prosto ljudstvo čez mero. On ga nekaterikrat čišla v taki meri, da ima za sveto marsikatero prikazen, če ima le pečat prostega naroda, in zaraditega zavrača vse kot nepostavno, kar je od drugod. On prezira tesne vezi stanov in še več — prednost, katero imajo naobraženi sloji nad neobraženimi. Njegova umetniška navdušenost ga je dovedla do nepravčnosti. Za grofa pomeni „narod“ (ljudstvo, Volk) izključno

prosti narod (ljudstvo nižjih slojev); on loči naobražene kroge popolnoma od njega; on vidi v njih dva činitelja, ki sta si tuja in ki si v vseh njihovih težnjah in potrebščinah nasprotujeta; zaraditega naobraženi krogi ne smejo vsiljevati narodu svojo naobraženost. To bi k večjemu zamogli o Rusiji trditi, če mislimo na Petra; pa on reče to tudi o Nemcih in Francozih. Menim, da so se v pojem o narodu vrinile marsikatero iluzije. Meni se prosti narod zdi kot nekaj jako svežega, krepkega in simpatičnega, a jaz se nočem dati slepiti od svojega čustva. Jaz vidim, da ga smatram kot pogoj mnovega dobrega, kot snov, iz katere zamore narediti nada vse, kar se ji ljubi.“

Markov pride do zaključka, da Tolstoj misli pod vplivom stare pedagogike; da popolna svoboda šole, kakor si jo Tolstoj misli, ni mogoča in, če mogoča, škodljiva. Četudi Jasna Poljana zanika vsak stik s sovremensko pedagogiko, vendar se ne more tajiti, da je, da biva kljub temu še v najožjem razmerju. Ako izločimo najbolj oporne misli iz časopisa, tedaj nam nudi še mnogo lepega in koristnega, kar se mora pozdraviti kot glasilo boljših časov: teženje, privedi ljudsko naobraženje na pot samosvojega organskega razvoja, brez vmešavanja birokracije in ukazaštva (? reglements); teženje po večji svobodi pouka in šolskih uravnav; naravna metoda; spoštovanje pred duševnimi potrebami naroda in temeljito proučevanje njegovega istodobnega značaja in življenja. Ti predpogoji imajo toli važen pomen, da od njihovega večjega ali manjšega uspeha zavisi rešenje vitalnih vprašanj narodove sreče. In ravno Tolstoj je mož za to, da začne. On ljubi narod in ljubi otroke, on je umetnik in dušeslovec. Njegovo poročilo je naravnost poetičsko nadahnjena povest, polna bogatih psiholoških opazovanj. Ko bi časopis „Jasnaja Poljana“ popolnoma označili, imeli bi več vzroka hvalliti nego grajati. A mi smatramo naše priznanje kot nepotrebno nasproti glavnim prednostim velikanskega dela Tolstega, dela katerega uspeh biva v njegovih notranjih sredstvih.

Razgled.

Listek.

* **O zakonodajstvu** in organizaciji javnih knjižnic je govoril na javnem shodu »Jednote Komenskega« v Pragi učitelj Lad. Živný. Primerjal je gorečo delavnost Anglije in Združenih Držav z ozirom na utemeljevanje javnih knjižnic z neorganizovanostjo in diletantizmom v tej zadevi pri nas. Naše knjižnice nimajo pravih dohodkov, nimajo primernih prostorov, nimajo strokovno naobraženih knjižničarjev; doba, v kateri se izposojujejo in vračajo knjige, je preveč omejena. Tem nedostatom more odpomoči samo zakon, ki bi občine obvezal, da ustanovijo v do glednem času javne knjižnice. Pri ministrstvu za uk bi se morala ustanoviti samostalna sekcija za narodno vzgojo.

* **Novo sredstvo** za ohrano mnogo čitanih knjig in rokopisov. Na Nemškem shodu knjižničarjev v Eisenachu se je priporočalo to novo sredstvo. Imenuje se cellit in je podobno celulozi. To snov izdeluje tvrdka Frie, Bayer in drugi v Elberfeldu, katera pošilja koncentrirani celit v stekleničicah ali celitove listke v manjši množini na ogled. Najbolj se je obnesla uporaba celitovih listkov, ki jako dobro prenašajo vpliv toplote in vlage in nadomeščajo vsled svoje prozornosti krhko steklo. Celitovi ovitki se dajo jako uspešno uporabljati v šoli pri razkazovanju podob, planov in fotografij, ki krožijo po razredu.

* **Tuberkuloza pri šolski mladini.** V »Berliner klinische Wochenschrift« obsoja berlinski zdravnik H. Roeder malomarnost šolskih uradov z ozirom na jetiko. Za vse nalezljive bolezni se bolj brigamo nego za sušico, čeprav je ta bolezen nevarnejša od mnogih drugih. Če primerjamo učinke različnih bolezni, nam je jasno, da je tuberkuloza glavni sovražnik šolske mladine in da je treba v vsem boju proti nalezljivim boleznim vojevati v prvi vrsti proti jetiki. Prva dolžnost je preiskati vse učence z ozirom na to bolezen. Bolne otroke, ali pa one, ki so sumljive vnanjosti in bi mogli biti jetični, te bi morali takoj ločiti od zdravih ter jih poslati v zavode za tuberkulozne in v kolonije, ki bi jih bilo treba ustanoviti v ta namen.

* **Pedagogika in higijena pri slaboumnih otrokih.** Na mednarodnem shodu za psihijatrijo, neurologijo itd. v Amsterdamu (2. do 8. septembra 1907) je opisal prof. Ferrari iz Bolonje lečilni pedagoški zavod v Bolonji, kjer je po natančnem opazovanju gojencev (merjenjem, preiskovanjem etnografskih posebnosti, posebnim opazovanjem itd.) padla umrljivost otrok od l. 1904. do l. 1906. od 20% na 4-7%. Slaboumni otroci navadno lažje prestanejo bolezen nego normalni, zlasti niso tako podvrženi nalezljivim boleznim. Referent je branil nazor, da se more stanje idiotnih in imbecilnih otrok poboljšati lažje potem higijeniških prizadevanj nego potom vzgojne pedagogike.

* **Nov list**, o katerem se nam v Avstriji še niti ne sanja je »Zeitschrift für Krüppelfürsorge«, ki ga ureja dr. Konrad Bieselski in izdaja Voss v Lipskem. Ni pozabiti, da ima Nemčija 43 izbornih zavodov za vzgojo sakatih otrok. Pri nas se jih pusti rasti v največji revščini, postajajo berači in alkoholiki, neredko zločinci.

Seveda se mora občina brigati zanje včasih do 60 in več let, včasih država v ječah, namesto da bi se skrbelo par let za njih naobrazbo in vzgojo.

* **Stručný Slovník Pedagogický**, prva slovanska pedagoška enciklopedija bode kmalu dotiskan. V šest delih na 2200 straneh prinaša čez 1500 gesel, ki jih je napravilo 125 čeških pedagoških pisateljev. Ima mnogo podob, diagramov itd. Naroča se pri založniku E. Beaufortu v Pragi. Dobiva se delo tudi na obroke. Priporočamo delo prav toplo.

* **Plača londonskih ravnateljev ljudskih šol**. Londonski ravnatelji sprejemajo plačo po številu otrok. Tako dobivajo:

		ravnatelj:	ravnateljice:
pri	180 otrokih	3600 — 4800 K	2880 — 3600 K
»	280 »	4800 — 6000 »	3600 — 4400 »
»	380 »	6000 — 7200 »	4400 — 5400 »
»	500 »	7200 — 8400 »	5400 — 6240 »
»	čez 500 »	8400 — 9600 »	6240 — 7200 »

Pedagoški paberki.

* **Proučavanje slovarjev**. W. Doran piše v »The Pedagogical Seminary«, da je proučaval množino besed, s katerimi razpolagajo otroci. Našel je, da v prvi mladosti deklice nadkriljujejo z ozirom na bogastvo izrazov dečke; vsled življenja v družbi, vsled čitanja in zabav se pozneje pomnoži besedni zaklad dečkov tako, da zaostanejo deklice. Doran priporoča za doseg obsežnega in jasnega jezikovnega zaklada proučavanje slovarja, ki bi naj bil vedno v bližini vsakega učenca. Če učenec ne razume popolnoma smisla besede, naj takoj seže po slovarju.

* **Pomanjkanje učiteljev** je občutno na Angleškem. Da bi imela Anglija l. 1909. dovolj kvalifikovanih učiteljev, bi potrebovala za l. 1909 nič manj nego 13.500 novih učiteljev. Učiteljske šole sedaj nimajo več prostora kot za 4500 dijakov na leto — jedva tretjina števila, kolikor bi jih pravzaprav moralo biti. Zato bi bilo treba pomnožiti zavode za učitelje. To bi zopet zahtevalo več izdatkov in več davkov, kar pa zopet Angležem nič ne ugaja.

* **Italijanska učiteljišča**. Italija ima za 69 okrajev (provincie) 29 učiteljišč. Izmed teh jih je sedem v gornji Italiji, osem v srednji Italiji, pet na otokih in samo pet za ostalo Italijo. Kalabrija nima niti enega učiteljišča, zato pa največ analfabetov. M. Mandalari priporoča v »I Diritti della Scuola«, naj se ustanovi učiteljišče za Kalabrijo s semeniščem. Vsi gojenci, ki se sprejmejo v to semenišče, bi se morali zavezati, da bodo služili deset let v Kalabriji.

* **Kdaj postane učitelj vzgojevalec**. Neki list odgovori na to vprašanje: »Ko neha delati za nadzornika in začne delati za otroka.«

* **Proti popolnim odgovorom** učencev piše »Schweizer Lehrerzeitung«. V članku se dokazuje, kako kriv je nazor, da bi samo popolni odgovori razvijali učencev govor. V šoli morajo učenci mnogo pripovedovati, predavati, čitati itd. To je prava šola jezika, pa ne popolni odgovori. — Kdo ima prav? Srednja pot — — —

* **Okrajne učiteljske konferenc**. V »Češki Školi« čitamo predlog, naj bi se o nadzornikovem poročilu pri okrajnih učiteljskih konferencah vršila vselej de-

bata. To kar nadzornik priporoča in poroča ne more biti povzneseno nad vsako kritiko. Nadzornik se more motiti kakor vsak drugi, in dokler se pri imenovanjih inspektorjev ne bode gledalo na naobrazbo, ampak na politiško prepričanje, tako dolgo nimamo prav nobenega jamstva za nadzorniško nezmotljivost. Iz debate bi se jasno doznalo tudi pri vladi, da vsak nadzornik ni ravno pravi adept Komenskega.

* **Tretji mednarodni kongres** za razvoj in izpopolnjevanje risarskega pouka se je vršil od 3. do 8. julija v Londonu. Bil je v zvezi z razstavo risb. Na tej razstavi so bile zastopane vse šole: od otroških vrtcev do specialno umetniških šol. Zastopane so bile vse evropske države, Amerika in vse angleške kolonije. Udeležba je bila večja nego pred štirimi leti v Bernu. Na kongresu je bilo čez štirideset predavanj v angleškem, francoskem in nemškem jeziku.

* **Delo otrok.** Angleški pedagog, ki je večji del svojega življenja posvetil proučevanju telesnega dela dečkov, je dejal: »Samoten deček ostaja deček in ljubi igre: dva dečka sta polovična dečka; trije dečki niso več dečki. To so rezultati izkustva, če se oziramo na delo dečkov. Vsi so bolj zavzeti za igro, za lenarjenje ali za drugo delo, ki ne odgovarja naloženemu delu. Naložimo dvema dečkoma isto delo, in gotovo bode vsak napravil samo četrtnino tega, kar bi opravil, če bi bil sam. Če ukažemo trem dečkom, naj opravijo to ali ono delo, tedaj skazi gotovo igra to, kar bi bil napravil deček, ki bi bil ostal sam pri delu.

* **Pedagoška novost.** V članku »Praktično studium metodiky« v 1. zvezku Ped. Rozhl. priporoča Josip Pešek uvedbo »Metodiških razgovorov« v posameznih okrajih. Po mnenju pisatelja okrajne učiteljske skupščine in krajevne konference ne zadoščajo za proučevanje metodike raznih ljudskošolskih predmetov. Zato je treba, da se učitelji zberejo vsaj dvakrat na leto ter prepresejo metodiške novosti. Pisatelj si obljublja od teh razgovorov oživljenje šolskega dela.

* **Roditeljski večeri** so se na Kranjskem najbolj udomačili. To znači, da so Kranjski tovariši dobro shvatili važnost teh prireditev. Manj živo se zanimajo za zvezo šole in doma goriški tovariši, še manj pa štajerski. Tovariši, ne podcenjujte tega sredstva, ki vam pridobi ugled in vpliv med ljudstvom. Začnimo s početkom zime tudi svoje delo med ljudstvom!

* **Pisanje po nareku.** V »Komenskem« čitamo: Prav zala neumnost je lepopisje po diktatu. Kdo izmed vas, ki drugače lepo piše, je v stanu po diktatu nekaj pametnega in lepega napisati? Kako bi naj učenci enakomerno pisali? Kdor hitro piše, temu se diktira prepočasi, njegove črte so razsekane; kdor počasi piše, narekuje prehitro, njegovo pisanje ne more biti lepo. V naši šoli manka le še to: učiti učence po diktatu misliti.

* **Uporabljene naloge pri računanju.** Primeri pri računstvu naj bodo tako uravnani, da so 1. cene pravilne in primerne, 2. številke primerno zaokrožene, 3. da primer odgovarja resnici, 4. da je vsebina primera učencu znana in da ga zanima.

* **Risarski tečaji v Istri.** Po prizadevanju deželnega šolskega nadzornika Fr. Matejčka je ministrstvo dovolilo nekoliko risarskih tečajev v Istri: V Pazinu, v Kastvu, in letos na Krku. Predaval je profesor Anton Gwaiz iz Gorice. Tečaji so trajali teden dni. Profesor Gwaiz je rešil svojo nalogo jako častno. Učiteljstvo je bilo po njegovih predavanjih uprav očarano. Jasno in točno je podal ta umetnik

najpreje splošen pregled risalnih metod s posebnim ozirom na moderno risanje, potem pa razjasnil svojo metodo. Gwaiz priporoča strogo črtanje po naravi, toda s pomočjo merjenja in pomožnic. Nam se dozdeva, da hodi zlato srednjo pot. Ne zahteva nemogoče, četudi vzgaja spretno risarje. Njegova metoda ne reže poletnih kril, nadarjen učenec razvija lahko ves svoj talent. — Učiteljstvo Istre je Gwaizu prav hvaležno za njegov trud. Nadejati se je, da se uvede sedaj po vseh istrskih šolah moderno risanje. — Gospod profesor pa bi si pridobil gotovo še več zaslug, ko bi svojo metodo očrtal vsemu slovenskemu učiteljstvu v našem listu ali v posebnem delcu.

* **Jednota Komenskega** se je obrnila v spoznanju škode, ki preti češkemu narodu vsled zaostajanja češkega šolstva v razvoju za nemškim k vsemu češkemu učiteljstvu in k vsem političnim in naobraževalnim društvom s posebnim razglasom, v katerem prosi: 1. naj bi v svoji okolici opozarjali z besedo in s tiskom na nedostatke češkega šolstva in vlagali prošnje, memoranda itd. za njih odstranitev; 2. naj bi z uprizoritvijo društvenih in javnih shodov, s predlogi v občinskih in okrajnih zastopih, v okrajnih učiteljskih konferencah pritiskali na urade v odpravo nedostatkov in ustanovljenje potrebnih šol; 3. naj bi podpirali »Jednoto Komenskega« s pošiljanjem zanesljivih poročil, statističskih podatkov o nedostatkih in o potrebi šol raznih kategorij, na čijih temelju bi se društvo moglo obrniti k uradam za odpravo nedostatkov. Društvo izraža nado, da mu bodo vsi dobri Čehi pripomagali vzgajati narod v duhu Komenskega, in pripomogli tako narodu do srečnejše bodočnosti.

* **Nemško društvo za skrb za zdravje šolske mladine** je izdalo publikacijo o uspešni razdelitvi učnega časa in priporoča šolam vseh vrst, naj si priskrbe dovoljenje šolskih uradov za uvedbo predpoldnevnega nerazdeljenega pouka. Društvo priporoča nadalje odstranjenje tujih jezikov iz spodnjih gimnazijskih razredov. Že Komenský je priporočal, naj se učenci nauče preje do dobrega materinščine in potem šele tujih jezikov, saj tudi dečko ne jaha preje, preden zna hoditi. Društvo je vprašalo najslavnejše nemške zdravnike, dali bi bilo bolje odstraniti jezike iz spodnjih razredov, in vsi so potrdili.

* **Laž.** V »Beiträge zur Psychologie und Pädagogik der Kinderlügen und Kinderaussagen« je priobčil L. Duprat članek »Die Lüge«. Laž treba razločevati s psihološkega stališča od nepravilne izpovedi: v prvem slučaju je odločujoči moment določen nagib (želja po pohvali, strah pred kaznijo, plemenitost, zavist) v drugem, sugestija (nehotoma nepravilno spajanje predstav). Duprat se zanima zlasti za patološko lažnjivost nevropatov, epileptikov, moralno degenerovanih in histerijskih otrok. Če se odstranijo vzroki in lečijo navedene bolezni, izgine tudi ta patološka lažnjivost. Z ozirom na fiziološko etiologijo otroške lažnjivosti nastaja drug problem, ki se mora rešiti v tesni zvezi medicine in psihologije. Z ozirom na vsebino lažnjivih in nepravilnih izpovedi razločuje avtor: pozitivne izpovedi (Erfinden) proti zanikanju faktor (Leugnen). Tihi apatiški, melanholiški otroci laglje zanikujejo, a nagli in strastni značaji izmišljajo.

* **Posebno žensko učiteljišče** obstoji v Monsu. V njem se odgajajo vaške učiteljice. Smer zavoda je ta, da se naj učiteljice pripravljajo za dobre gospodinje in matere. Zavod ima okolo 40 dvoran, kuhinjo, vrte, dvorišče za perutnino itd., a

— samo eno deklo. Vse posle izvršujejo gojenke. Uče se, kako je pripravljati dober in cen obedi, čistijo šolo in vse njene lokale, perejo perilo, čistijo obleko, likajo itd., sade cvetice in zelenjavo uče se streči novorojenčkom, bolnikom, razen tega se uče ženskih ročnih del in vseh predmetov navadnih učiteljšč.

* **Šolo za zaostalo deco** so ustanovili v Londonu. Učenci se malo uče iz knjig, opravljajo mnogo učnih del. V posameznih razredih je malo učencev.

* **Tečaj za izvežbanje učiteljev** v eksperimentiranju in v ročnih delih se je vršil od 20. do 30. avgusta 1908 v Taboru. Tečaj je vodil okrajni šolski nadzornik K. Müller. Namen tečaja je bil, pokazati, kako je združevati ročno delo in pouk v prirodoslovju. Poučevalo se je vsak dan po osem ur. Udeleženci tečaja so se seznanili z rezanjem in prigibanjem lepenk, prilepljenjem papirja in platna, podlepljenjem s platnom, obdelovanjem lesa, barvanjem, gladenjem in loščenjem lesa, rezanjem, prigibanjem, raztezanjem in prostim brušenjem stekla, napolnjevanjem tlakomernih cevi, mehničnim čiščenjem živega srebra, rezanjem in izrezavanjem ploščevine, spojevanjem kovin, vrtanjem kovin, rezanjem vijakov itd.

* **Londonske šole.** M. Hole, predsednik londonskega učiteljskega društva, poroča v »The Journal of Education«, da je v Londonu mnogo razredov, ki so prenapolnjeni. Tako je

2744	razredov	s	50	do	60	učenci
1981	>	>	60	>	70	>
320	>	>	70	>	80	>
82	>	>	80	>	90	>
16	>	>	čez	90	>	

Kronika.

* **50.000 čeških otrok brez šole.** Po vsem kulturnem svetu se razlega jok in stok čeških otrok, ki morajo na Dunaju vsled pomanjkanja čeških šol v nemške mučilnice. Pri vpisovanju v šolo Komenskega so se vršile scene, ki bi izvabile tudi najtršemu človeku solze. Starši so poklekali pred šolskega vodjo ter prosili, naj sprejme njih deco. — Ah, za nas Slovence v Avstriji ni pravice! Povsod nam odtegujejo našo krv, povsod nas gnete potem janičarska roka.

* **Naj se ne pozabi.** Češki deputaciji, ki je prišla protestirat zaradi šolske mizerije v severnih čeških mestih, je odsekal minister Marchet: »Jaz sem najpreje Nemec, potem profesor in pedagog, in potem šele minister«. — Slovenski učitelji, pamtite si to besedo! Ko vas bodo proganjali zaradi narodnosti, recite svojim rabljem: »Jaz sem najpreje Slovenec, potem državljan in potem učitelj.

* **Volk sit in ovca cela.** V znani aferi disciplinovanja tovariša Konečnega iz Bohdikovic na Moravskem je sedaj popolnoma rešena. Konečny ni degradovan, toda premeščenje njegovo se je potrdilo. Tako se je dozdevno ugodilo rekurzu Konečnega, pravzaprav pa se je minister poklonil klerikalnim nasilnikom. Volk sit in ovca cela.

* **Vandalizem.** V severni Moravi se nahaja mestece Usov. Prebivalci so večinoma češkega pokolenja, toda nemška šola jih je germanizovala dolgo vrsto let. Letos se je odločila Osrednja šolska matica odpreti v Usovu češko šolo. Nemške barabe so onemogočile vpisovanje. Vendar se je vpisalo 12. septembra 19 otrok in

vpisovanje se je imelo vršiti še v prihodnjih dneh. Dne 14. septembra pa so nemški vandali napadli češko šolo ter jo popolnoma demolirali. Žandarmerija je prišla šele tedaj, ko je bila češka šola podobna stari razvalini. To je germanska »jubilejna akcija za otroka«.

* **Draga šola.** Nemška meščanska šola v Starem mestu v Pragi je imela lani v desetih razredih 160, reci stošestdeset učencev.

* **Poseben razred** za one učence, ki vsled ponavljanja ne morejo dospeti v zadnji razred ljudske šole, so ustanovili v Erfurtu. V tem razredu bi se naj učencem nudilo zaokroženo znanje, da ne zapuste ljudske šole s polovičnim znanjem.

* **Stanarina po starosti.** Mesto Katovice na Pruskem Šleskem je razpisalo mesto učitelja, ki bi imel med drugimi dohodki tudi stanarino. Ta stanarina iznaša za učitelja, ki služi 10 let 450 K, za onega, ki služi 20 let 525 K, ki služi 30 let pa 600 K.

* **Židovski učenci v samostanski šoli.** V nemški privatni šoli Piaristov v Pragi je bilo lani 189 učencev, med njimi 61 katolikov, 2 evangelista in — 126 židov. Ta samostanska šola se vzdržuje pravzaprav za žide.

V Pragi se nahaja tudi privatna evangeliška šola. Lani je bilo na tej šoli 231 otrok, namreč 106 evangelistov, 81 židov in 44 katolikov. Tudi nemške šole pri ženskih samostanih pohajajo židovska dekleta.

* **Zobni zdravniki.** Dunajska zdravniška komora je sklenila prositi ministrstvo, naj se nastavijo zobni šolski zdravniki. Za mesto ne bi smeli prositi zobni tehniki, tudi v privatno prakso ne bi smeli ti zdravniki sprejeti šolskih otrok.

* **Psiho-pedagoški institut** za proučevanje otroka obstoji v Petrogradu. Osnovala sta ga akademik psihiater V. M. Behterov in filantrop V. T. Zimin, ki je dal potrebna gmotna sredstva. Zavod ima 10 do 15 postelj. Novorojenček se sprejme v zavod, kjer pazi zdravnik nanj in vse beleži. Dete se mnogokrat meri in tehtja.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 761.

Na trirazredni ljudski šoli v Kozjem je stalno popolniti mesto nadučitelja z dohodki II. plačilnega reda.

Prošnje za to službo je vlagati po službenem potu pri krajnem šolskem svetu v Kozjem do 28. grudnia 1908.

Okrajni šolski svet v Kozjem, dne 28. listopada 1908.

Št. 3119/1808/P.

Na šestrazredni ljudski šoli pri Sv. Vidu se stalno namesti služba učiteljice z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto sobo.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potem do 31. decembra t. l. pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Vidu blizu Ptuja.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet ptujski, dne 27. listopada 1908.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski	Tovariš	Popotnik
Zvonček	Domače	ognjišče.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K,
pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin«
blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschineggallee.

POPOTNIK

ob koncu svojega XXIX. letnika.

S pričujočo številko završujemo XXIX. letnik našega lista. O tej priložnosti izrekamo najtoplejo zahvalo: v prvi vrsti vsem našim vrlim sotrudnikom, ki so požrtvovalno zalagali „Popotnikove“ predale s plodovi marljivega svojega duševnega delovanja ter pomagali list povzlginiti na sijajno stopnjo današnjega njegovega razvoja, v drugi vrsti pa tudi blagim našim prijateljem — gmotnim podpornikom, ki podjetju osigurajo realno življensko podlago. Ni nam treba poudarjati, da so delovali prvi kakor drugi eminentno za prosveto in tako v prid milega nam naroda! Z našo zahvalo pa družimo obenem tudi prošnjo, da nam vsi ostanejo zvesti duševni in gmotni podporniki tudi v bodoče ter da se potrudijo pridobiti nam še mnogo novih sotrudnikov in prijateljev-naročnikov. Le tako nam bode mogoče izvrševati na vse strani povoljno težavno našo zadačo ter pospeševati napredek našega šolstva in s tem prosveto milega nam naroda. V to pomози Bog in naša dobra trdna volja!

In v tem znamenju želimo vsem našim prijateljem, vrlim sotrudnikom in blagim podpornikom vesele božične praznike in srečno novo leto!

Uredništvo in uprava „Popotnika“.

Listnica.

P. n. sotrudnike, ki svojih prispevkov ne najdejo v tem letniku, prosimo oproščenja. Vse pride svoječasno; če pa ne, se opravičimo pismeno.

Povodom Najvišjega odlikovanja mi je došlo toliko laskavih častitk, da mi ni mogoče se vsakemu posebej dostojno zahvaliti. Naj mi bode torej dovoljeno, da se tem potom vsem skupaj najpresrčneje zahvaljujem.

Nerat.